

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКВНИХ СТУДИЈА ЗА
ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И ТРЕНЕРА
Суботица, Банијска 67, тел. +381(0)24 547-870,
факс +381(0)24 547-870
Пиб: 100847552, жиро рачун: 840-446666-88,
матични бр.: 08058482, шифра делатности:8542, е-
маил: visokaskola@vsovsu.rs, web: www.vsovsu.rs

САРАДЊА РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА – УСЛОВ ЗА УСПЕШНУ АДАПТАЦИЈУ ДЕЦЕ

Мастер рад

Суботица, септембар, 2023. година

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКВНИХ СТУДИЈА ЗА
ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И ТРЕНЕРА
Суботица, Банијска 67, тел. +381(0)24 547-870,
факс +381(0)24 547-870
Пиб: 100847552, жиро рачун: 840-446666-88,
матични бр.: 08058482, шифра делатности:8542, е-
маил: visokaskola@vsovsu.rs, web: www.vsovsu.rs

МАСТЕР СТРУКОВНИ ВАСПИТАЧ

САРАДЊА РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА – УСЛОВ ЗА УСПЕШНУ АДАПТАЦИЈУ ДЕЦЕ

Мастер рад

Чланови комисије:

Др сци Споменка Будић, ментор
Др сци Власта Липовац, председник
Др сци Јасмина Кнежевић, члан
Др сци Јасна Јовићевић, члан

Студент:

Милена Илић МВ 27/2021

Суботица, септембар, 2023 година

САЖЕТАК

Вртић је први корак детета у будући самостални живот. Управо у овој установи дете се сусреће са новим окружењем, новом децом, новим одраслим особама. Адаптивне способности малог детета су ограничене, оштар прелазак у нову друштвену средину и продужено излагање стресном стању може довести до емоционалних поремећаја или успоравања психофизичког развоја. Цео процес адаптације је због тога посебан и деликатан тренутак у животу сваког детета. За успешну адаптацију деце је неопходно укључивање родитеља у њихов васпитно образовни процес, као и њихово оспособљавање за ову улогу што је задатак васпитача и предшколске установе. Сматрамо да би разноврснији облици сарадње између васпитача и родитеља допринели успешној адаптацији деце.

Циљ истраживања - утврдити да ли је предуслов за успешну адаптацију деце, добра сарадња родитеља са васпитачима дечијег вртића Санда Марјановић из Суботице.

Истраживање је требало да покаже партнерски однос предшколске установе и родитеља за успешну адаптацију деце. Као инструмент истраживања коришћен је анонимни анкетни упитник. Време спроведеног истраживања је мај-јун 2023. године. Укупан број испитаника је 35 васпитача и 30 родитеља, а одговарали су на 12 питања.

Из резултата истраживања можемо закључити да скоро половина васпитача и родитеља немају сарадњу током адаптације деце. Васпитачи треба да се едукују за програме адаптације, док родитељи треба да се активније укључе у живот и рад вртића. Да би се постигао заједнички циљ, потребно је родитеље укључити у педагошки процес и живот групе.

Користећи различите облике и области сарадње у раду са родитељима, водећи рачуна о интересима и потребама породица детета, биће успешна сарадња између родитеља и васпитача. Сматрамо да је неопходно наставити рад са родитељима у истом правцу, јер се даљим повећањем степена међусобног разумевања, узајамне помоћи може само повећати, што ће повољно утицати на развој детета. Дакле, као резултат креираног система рада са родитељима, успели смо остварити свој циљ.

Кључне речи: деца млађег узраста, адаптација, сарадња васпитача и родитеља,

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ АДАПТАЦИЈЕ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ УЗРАСТА НА УСЛОВЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ	2
2.1 ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ ПРОЦЕСУ АДАПТАЦИЈЕ	2
2.2. ВРСТЕ АДАПТАЦИЈЕ	3
2.3. СПЕЦИФИЧНОСТ АДАПТАЦИЈЕ ДЕЦЕ НА УСЛОВЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ	8
2.4. ИНТЕРАКЦИЈА ПРЕДШКОЛСКИХ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА СА ПОРОДИЦОМ КАО ФАКТОР УСПЕШНЕ АДАПТАЦИЈЕ ДЕЦЕ	17
2.5. ЗНАЧАЈ САРАДЊЕ ВАСПИТАЧА И РОДИТЕЉА КАО ФАКТОР ЗА УСПЕШНУ АДАПТАЦИЈУ ДЕЦЕ	24
<i>2.5.1. Рад са родитељима током адаптационог периода (план адаптације)</i>	<i>28</i>
3. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	30
3.1 ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА	30
3.2 ПРОБЛЕМ ИСТРАЖИВАЊА	31
3.3 ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА	31
3.4 ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА	31
3.5 ВАРИЈАБЛЕ ИСТРАЖИВАЊА	32
3.6 МЕТОДЕ, ТЕХНИКЕ, ИНСТРУМЕНТИ И УЗОРАК ИСТРАЖИВАЊА	32
4. ОБРАДА, ИНТЕРПРЕТАЦИЈА И ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА	34
4.1. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА	34
5. ЗАКЉУЧАК	77
ЛИТЕРАТУРА	79
ПРИЛОГ	84
Прилог 1. Анектни упитник за родитеље	84
Прилог 2. Анкетни упитник за васпитаче	87

1. УВОД

Рано доба је период брзог формирања свих психофизиолошких процеса карактеристичних за особу. Савремено започето и правилно спроведено образовање деце раног узраста је важан услов за њихов пун развој. Развој у раном добу јавља се на тако неповољној позадини као што је повећана рањивост тела, његова ниска отпорност на болести. Свака претрпљена болест негативно утиче на укупан развој деце. Због тога је у периоду адаптације на вртић важно створити повољне услове за угодан боравак детета у вртићу. Пријем детета у вртић изазива, по правилу, озбиљну анксиозност код одраслих.

Дете у породици навикава се на одређени режим, на начин храњења, игре, формира одређене односе са родитељима, везаност за њих. Од тога како се дете навикне на нову дневну рутину, на непознате одрасле и вршњаке, зависи даљи развој детета и просперитетна егзистенција у вртићу и породици.

И зато је тема сарадње васпитача и родитеља у периоду адаптације детета на предшколску установу данас толико актуелна. Родитељ треба да упозна особине васпитача, методе рада, организацију установе, циљеве организованог предшколског васпитања, услове у којима се то васпитање остварује, вршњаке свога детета и њихове родитеље и др. Васпитач треба ближе да се упозна са основним карактеристикама личности родитеља, условима у којима дете живи у породици, односима у породици, васпитним моделима (ко све учествује, или не учествује у васпитању детета и на који начин), како се дете понаша у породици, које му је место у односу на другу децу у породици и др.

Међусобно боље упознавање родитеља и васпитача условљава боље разумевање детета, његовог развоја, понашања, начина комуницирања и др. Свакако да познавање и разумевање производи међусобно поверење, уважавање, а онда и договарање и сарадњу у васпитању детета.

Ако васпитачи и родитељи удруже напоре и обезбеде детету заштиту, емоционалну удобност, занимљив и садржајан живот у вртићу и код куће, онда ће то бити кључ оптималног тока адаптације мале деце на вртић.

2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ АДАПТАЦИЈЕ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ УЗРАСТА НА УСЛОВЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

2.1 Теоријски приступи процесу адаптације

Пријем детета у предшколску образовну установу је веома важно питање за сваку породицу. А сада, са великим оптерећењем родитеља, о овом питању се практично не разговара и доноси се позитивна одлука у корист вртића. Одрасли(родитељи и васпитачи) морају знати да се период адаптације за сву децу одвија различито и да им је у овом тренутку потребна помоћ која треба да се састоји у несметаном преласку из познатог кућног окружења у ново непознато окружење и нове услове у вртићу. Концепт „адаптације“ у научној литератури се тумачи као процес и резултат активне адаптације појединца на нове услове постојања(Айсина и други, 2003). Период адаптације је углавном повезан са променом друштвеног окружења и променом активности појединца.

У савременом свету, наставници и психолози, говорећи о образовном процесу млађе генерације, користе изразе као што је „адаптација“, која се користи у различитим областима науке педагошке наставе. У биологији се под „адаптацијом“ подразумева прилагођавање структуре и функција тела условима постојања (Белкина и други,2004).

Процеси адаптације су усмерени на одржавање хомеостазе, која се схвата као релативна, динамичка константност унутрашњег окружења било ког организма у физиолошки прихватљивим границама. У механизму хомеостазе својство прилагођавања организма променама у условима спољашње средине у којој постоји јасно се манифестује. (Теплюк и други, 2006). И у нашем раду можемо говорити о неуропсихичкој хомеостази, у којој се чувају и одржавају услови за оптимално функционисање нервног система у процесу учешћа у различитим врстама активности и њене промене.

Концепт „адаптације“ све више користе савремени наставници, социолози и психолози у настојању да одразе понашање и психичко стање човека када овлада различитим друштвеним и професионалним улогама, као и у односу на дете током образовног процеса.. У психологији, адаптација је одређена активношћу појединца и делује као јединство асимилације (трансформације средине) и акомодације (асимилације са правилима средине)(Зубова и други, 2004).

Према Зубовој (Зубова и други, 2004) окружење утиче на појединца или групу људи који селективно перципирају овај утицај и процес у складу са њиховим унутрашњим светом. А онда и сами утичу на окружење како би што боље испунили услове ове средине.

Тако се одвија процес адаптације и симултане адаптивне активности било које личности што постаје основа њеног понашања и разних активности.

Социо-психолошка адаптација делује као прилагођавање појединца променама у друштвеној средини, новом тиму и нормама понашања и активности у њему „а у социо-педагошком контексту адаптација се схвата као развој таквих норми понашања међу личностима која би била адекватна у променљивом друштвеном окружењу(Теплюк и други, 2006).

2.2. Врсте адаптације

У науци постоји неколико нивоа адаптације

1. **Физиолошка адаптација** је прилагођавање животних процеса и активности организма променама у окружењу. Ова адаптација се заснива, између осталог, на стварању дигестивних ензима, смањењу времена раста организма или смањењу укупног развоја, смањењу метаболизма, срчане фреквенције и др. Физиолошка адаптација проширује границе еколошке толеранције. Адаптација може бити на **морфолошком и физиолошком** нивоу(Ермолаева, 2008). На морфолошком плану то значи да организми мењају свој спољашњи изглед како би се што боље прилагодили средини у којој се налазе. На физиолошком плану то значи да мењају рад унутрашњих органа како би се што боље прилагодили средини у којој се налазе.

2. **Социјална адаптација** означава способност сваког појединца да се прилагоди променљивим условима друштвеног окружења. Процес адаптације се дели на два типа, који се формирају у зависности од мотивационе потребе, која подразумева пасивно прихватање вредносних оријентација друштвеног окружења и когнитивне сфере личности, што подразумева активно утицај појединца на друштвену средину (Гойхман,2012).

3. **Психолошка адаптација** је повезана са прилагођавањем сваке особе захтевима средине у складу са њеним интересовањима и потребама. Успех психолошке адаптације зависи од способности особе да научи захтеве околине и прилагоди их за остваривање сопствених циљева и потреба (Гордашников и други, 2009).

Врсте адаптације:

1. **Генерализована** адаптација обухвата све промене система функционисања личности, њене активности и облике понашања при промени средине.

2. **Бихевиорална** адаптација се састоји у промени понашања појединца уз задржавање унутрашњих ставова и система људских вредносних оријентација (Заводчикова и други, 2007).

3. Трећи тип је **мешовита** адаптација, у којој усвајање нових норми и развој правила за ново понашање се одвија делимично, уз очување унутрашњег система вредности и унутрашње аутономије. Мешовита аутономија укључује делимично прихватање новог уз задржавање унутрашњег „ја“ (Зубова, 2004).

Према Монини (Монина, 2002) прилагодљивост одражава ниво урођених и стечених квалитета појединца у процесу живота, а сви људи имају различит ниво прилагодљивости. Ниво људске адаптације је делимично генетски одређен: карактеристике метаболизма у телу, метаболичка индивидуалност, која одређује степен одговора тела на различите стресне ситуације, што наглашавају многи научници у својим студијама (Зубова, 2004, Монина, 2002).

Научници у свом раду идентификују различите услове и узроке различите прилагодљивости, али у основи се каже да прилагодљивост зависи од физичког, менталног и моралног здравља појединца, било да је одрасла особа или дете (Сотникова, 2005). На основу овога можемо рећи да физичко и психичко здравље деце крајем 20. и почетком 21. века карактерише нагли пад, што значи да се адаптивне способности организма смањују, а време за адаптацију повећава.

Свеобухватна медицинска и социолошка истраживања (Василјева, 2006; Тонкова-Ямпольская, 1986; Климов, 2010) открила су низ предуслова који доприносе слабљењу психофизичког здравља деце:

- погоршање еколошког стања животне средине, које утиче на здравље будуће мајке и доводи до психофизиолошког поремећаја већ код новорођенчади;
- посебно слабљење здравља девојчица, физичко и емоционално преоптерећење жена у систему индустријских и породичних односа и, доводе до слабљења репродуктивне функције тела, патологије трудноће и тешког порођаја;
- раст разних зависности људи. Ово укључује и наркоманију, алкохолизам, пушење, коцкање и друго, што представља директну претњу како за психичко тако и за физичко здравље човека, како за њега тако и будућег потомства;
- такође низак ниво адаптације може довести до смањења нивоа адаптивне културе у савременој породици, велики број једнородитељских породица, породице са неповољном конфликтном атмосфером, где је дете у стању сталног стреса, што доводи до социјалног занемаривања деце и њихове отежане социјализације у друштву;
- социјална несигурност појединих група становништва (избеглице, незапослени, емигранти, људи погођени катастрофама изазваним човеком);
- неквалификована и неблаговремена медицинска помоћ, што доводи до закаснелог откривања менталних абнормалности код деце и њихове корекције (медикаментне и психолошке);
- немају све образовне организације медицинску и психолошку помоћ за децу оштећеног менталног здравља, што доводи до губитка ментално оштећене деце из образовног процеса.

Наш живот, са свим страховима, стресовима, друштвеним несигурностима даје интегрални допринос смањењу адаптивног потенцијала личности, а за дете пријем у предшколску васпитну организацију може бити прави шок.

На крају крајева, дете ће довољно дуго бити одвојено од своје мајке, која је до тог тренутка увек била ту; његово друштвено окружење се мења – све више непознатих одраслих и вршњака укључује се у друштвени круг; ауторитарни стил комуникације, захтеви странаца који се морају испунити, и друго, све то има велики утицај на психофизичко здравље предшколског детета (Климов, 2010). Најбоље од свега, наравно, су здрава деца која одрастају у повољним услови животне средине. Нешто горе, посебно у односу на образовне захтеве, прилагођавају се здрава деца, оптерећена социјалним факторима ризика. Међутим, често је здраво дете изненађујуће отпорно на неповољне услове околине (Тонкова-Ямпольская, 1986).

Код деце са високим биолошким оптерећењем, у веома добрим условима средине, чак и органска оштећења мозга могу се у великој мери надокнадити; ово се посебно односи на интелектуалну активност, у мањој мери – емоционалну регулацију и, последично, социјалну адаптацију. Значајно лошији резултати у свим областима адаптације код деце са биолошким оптерећењем, су одрастања у неповољним условима.

Према Печоровој и осталима (Печора и другие, 2007) *индикатори* који доприносе смањењу нивоа адаптације деце на промену друштвеног окружења могу бити следећи:

- девијације у психосоматском развоју и здрављу;
- недовољан ниво социјалних и психолошко-педагошка спремност за школу;
- неформирани психички и физички предуслови - образовна делатност.

Међутим, потребно је напоменути да ниво прилагодљивости корелирају само са друштвеним или биолошким предусловима овог или оног појединца. Може се навести много примера када се дете са ниским адаптивним способностима од рођења, под одређеним правилима живота и друштвених ставова, прилично успешно развија и прилагођава се променама у околном свету и у стању је да мења не само себе, већ и услове околине како би решио сопствене циљеве и сопствени психолошки, лични и друштвени развој.

Приликом стварања адаптивног окружења веома је важно водити рачуна о односима субјеката међу собом, ово је веома важан фактор за изградњу образовног процеса у образовној установи (Васиљева, 2006).

Неопходно је узети у обзир старосне карактеристике, унутрашње ресурсе и могућности детета за његово даље самоусавршавање. А то захтева висок ниво креативности, вештина и знања од васпитача, како правилно организовати окружење за адаптацију, како га ажурирати тако да деца са лакоћом пређу на виши ниво свог менталног, физичког и интелектуалног развоја.

Према Костини (Костина, 2006) верује се да адаптивна природа реакција тела се стичекада се испуне три услова:

1. спољни утицаји су необични, нови стварају несклад између спољашње средине и својстава организма и личности на овај тренутак;
2. одговорно реструктурирање тела и личности настаје као резултат мање или више продуженог или поновљеног излагања, остављајући траг на оним системима (физиолошким и личним) који играју главну улогу у спровођењу одговора на овај утицај;
3. преструктурирање које је настало у телу и личности је биолошки сврсисходан.

Процес адаптације пролази кроз неколико фаза. Једна група научника разликује три такве фазе, означавајући их као пробну, нестабилну и релативно стабилну адаптацију (Хрипкова, 1990; Антропова, 1986).

Према Кирјухиновој (Кирјухина, 2006) фазе адаптације могу бити:

1. генерализована реакција, када су многи системи тела укључени у одговор на нови утицај;
2. сужавање, економизација реакција;
3. прелазак на нови, виши, адекватан, стабилан начин функционисања, који се сматра правом адаптацијом.

Дакле, према нивоу адаптивних способности особе, његова прилагодљивост је увек сложена интеракција биолошких и друштвених, унутрашњих и спољашњих фактора који утичу на њен развој. Невоље у сваком од њих увек ће утицати на ниво адаптивних способности особе. И у исто време, ниједан од њих се не може сматрати неизбежним предодређивањем кршења адаптације.

2.3. Специфичност адаптације деце на услове предшколске установе

Предшколски узраст делује као нова друштвена структура на коју дете треба да се навикне. Скоро све се мења у животу детета: родитељи су одсутни из његовог живота 7-8 сати, дневна рутина се драматично мења, друга, строжија правила понашања, стални контакт са непознатим одраслим особама и вршњацима, као и нови простор групне собе које крију много непознатог (Галигузова, 2006). Све наведене промене се дешавају истовремено и изазивају стресно стање код предшколског детета, праћено страховима, могући су хирови, плач, чак и одбијање јела и психосоматске болести. Током овог периода, веома је важно да родитељи помогну детету да се прилагоди новим условима предшколске образовне установе: разговарати, играти игрице, разговарати о вртићу и тако даље (Айсина и други, 2003).

Теплјук (Теплюк, 2006) говори да се условно разликују три групе деце према природи њиховог понашања када уђу у вртић.

1. Прву групу чине дружељубива, друштвена деца. Не плаше се нових просторија, контакт са непознатим одраслим особама и вршњацима, иницијативи у комуникацији, фокусирани су да се представе као појединци, са задовољством причају о себи, демонстрирају своје вештине и очекују похвале од одраслих. Али после два-три дана све се мења: дете нема више шта да каже и покаже, више не жели да иде у вртић, оштро протестује и стилски се не разликује од деце доле представљених група.

2. Друга група није бројна, двоје-троје деце. После растанка од мајке, изолују се, изузетно су напети, будни, склони су да се сакрију у ћошак, ограде се од свих, дуго седе без кретања, не реагују на друге, не долазе у контакт. Њих је тешко хранити. Адаптација такве деце је веома тешка и може трајати два до три месеца.

3. Трећа група. Већина деце је оштро негативна и насилно изражавају свој став према ономе што се дешава: гласно плачу, падају на под или беже, могу да испоље агресију према другој деци, према васпитачима. Упркос сталном активном испољавању протеста у адаптације, деца ове групе се обично навикавају на услове у вртићу у року од 20-30 дана, а затим повремено показују своје негативне емоционалне изливе током јутарњег растанка са родитељима.

Према Фурсовој (Фурсова, 2008) узроци који изазивају сузе код детета су:

1. Анксиозност због промене средине. Још мало дете треба сталну пажњу. Из уобичајеног кућног окружења, где је све познато и мајка је у близини дете по пријему у предшколску установу сели се у непознато окружење, код непознатих, иако веома пријатељских људи. Према детету, ако мајка није у близини, онда нико неће помоћи. Оно је збуњено.

2. Јасан режим. После кућног окружења, где се родитељи не придржавају дневне рутине, дете се веома тешко прилагођава јасно планираном режиму дечије образовне установе. И овде се могу појавити хирови и бес, а самим тим и невољност да се иде у вртић.

3. Ако је дете стекло негативне утиске приликом прве посете предшколске васпитне установе. Можда га је неко увредио, није увео у игру, онда то може да буде додатни проблем за посету вртићу.

4. Ако детету недостаје или је на ниском нивоу развијености вештина самоуслуживања. То може веома отежати навикавање на услове предшколске васпитне установе и смањити успешност прилагођавања на њу.

5. Такође, један од разлога за плачљивост детета може бити преобиље утисака, како позитивних тако и негативних.

6. Лична несклоност васпитачу или вршњацима. То можда и није, али ако је такав разлог могућ, онда је неопходан рад не само родитеља, већ и психолога (Рогалева, 210).

Пошто адаптивне могућности предшколца нису неограничене, нагли прелазак детета у нову социјалну ситуацију и дуг боравак у стресном стању могу довести до емоционалних поремећаја и успоравања темпа психофизичког развоја. Тешкоће прилагођавања тела новим условима и новим активност и висока цена коју тело детета плаћа за постигнуте успехе, одређују потребу за пажљивим сагледавањем свих фактора који доприносе адаптацији детета на предшколску установу или, обрнуто, успоравају и спречавају адекватну адаптацију (Евдокимова, 2005):

- старосне карактеристике детета;
- здравствено стање;
- степен развијености;
- личне карактеристике;

- способност комуникације са одраслима и вршњацима;
- формирање предмета и активности игре;
- близина кућног режима са режимом вртића;
- формирање елементарних културно-хигијенских вештина;
- спремност родитеља за боравак детета у предшколској установи;
- позадинска бука у вртићкој групи;
- стабилност образовног кадра;
- компетентност васпитача у питањима која се односе на индивидуални приступ у процесу васпитања и развоја предшколског детета .

Један од главних фактора који утичу на процес адаптације, је узраст детета, и има низ специфичности. Овај период карактерише повећана осетљивост на одвајање од мајке и страх од новина. Један од услова за самопоуздање и смиреност детета је ова систематичност, ритмичност и поновљивост његовог живота, односно строго поштовање режима. У овом узрасту деца постају самосталнија (Антропова, 1986). Настављају развијати објективну активност, ситуациону пословну комуникацију између детета и одрасле особе; говора, унапређују се почетни облици вољног понашања, игре, визуелно-ефикасно мишљење. Перцепција детета овог узраста је невољна, оно може разликовати у објекту само његове изражене особине, које су често секундарне. Главни начин на који дете учи о свету око себе је метода „покушаја и грешке“, тако да деца веома воле да растављају играчке (Ермолаева, 2008).

Најважнија способност, која се формира до треће године, постаје способност постављања било ког циља у игрицама и понашању. Због чињенице да су пажња, перцепција и памћење детета невољни, оно не може одмах престати да ради нешто или да изврши неколико радњи одједном. Може да учи и памти само оно што му се допало или запамтило „само по себи“ (Рогалева, 2010). У овом узрасту деца су веома осетљива на емоционално стање оних око њих. Веома су подложни такозваном „ефекту заразе“: ако неко почне радосно да скаче по групи, онда ће поред њега бити још најмање три „коња“ (Сотникова, 2005). Активна манифестација негативних и позитивне емоције зависе од физичког комфора или његовог одсуства.

Главне карактеристике детета од 2-3 године су отвореност, поштење и искреност.

Оно једноставно не зна како да сакрије своје симпатије или антипатије према било коме или било чему. Осећања детета су нестабилна и контрадикторна, а расположење подложно честим променама. Треба напоменути да се период раног узраста суштински разликује од наредних узраста по броју и значају насталих менталних неоплазми, основних људских способности и личних квалитета: радозналости, самопоуздања, сврсисходности, истрајности итд(Василјева, 2011).

Рано доба се завршава кризом од треће године. Дете је свесно себе као засебне личности, другачије од одрасле особе. Он има слику „ја“(Сотникова, 2005).

Кризу често прати низ негативних манифестација: негативизам, тврдоглавост, поремећена комуникација са одраслима итд. То може трајати од неколико месеци до две године. Природа и трајање периода адаптације зависе и од индивидуалних типолошких карактеристика деце. Стидљиво, повучено и плашљиво дете тешко и болно подноси одвајање од мајке, дуже им треба да се навикнути, чешиће се разбољевају (Теплюк, 2006).

Животно искуство детета игра велику улогу. Дете из велике породице са сваком чланом породице лако може да изгради сопствени стил понашања, у групи радо ступа у контакт са људима које не познаје и са интересовањем истражује нову средину. Такође, лако и брзо се прилагођавају деца коју су родитељи често остављали на чување бакама или комшијама, водили са собом у посету, где је неко нахранио бебу и ставио је у кревет.

Код деце која живе у заједничким становима нема проблема са адаптацијом. Таква деца, једном у групи, одмах се руководе понашањем одрасле особе и по његовим реакцијама разумеју шта се овде може, а шта не може. Њима се свиђа обиље различитих просторија и разноврсних играчака (Мајер, 2012).

Другачије је понашање деце чији родитељи живе у „породичном свету“, чији је друштвени круг ограничен: ако, на пример, мајка по цео дан седи сама са дететом, а током шетње заобилази бучна игралишта, плашећи се да не добије неку врсту дечије болести(Мајер, 2012). У таквим условима, дете развија симбиотски однос са мајком: остављено чак и накратко без ње, може се успаничити.

У новој средини таква деца заборављају правила љубазност, не показују интересовање за околину, имају тенденцију да буду блиски са блиским одраслим особама или показују опсесију у комуникацији.

Према Аксарини (Аксарина, 2007) таква деца се зову „размажена“. Неспособна да се прилагоде минималним променама, таква деца доживљавају озбиљне потешкоће са значајним променама у свом животу. Кочетова (Кочетова, 2014) напомиње да се у таквим случајевима, период адаптације може бити изузетно тежак и чак може послужити као изговор за формирање неурозе у детињству.

Овај проблем је разматран у студијама Ватутине (Ватутина, 1993) и Тонкове-Јамполскаје (Тонкова-Јампольская, 1986). Наведени аутори су истакли сложеност процеса адаптације и значај његове правилне организације за успешно решавање свих питања свеобухватног развоја личности детета.

Према Ватутини (Ватутина, 1993) и Тонкове-Јамполскаје (Тонкова-Јампольская, 1986) разликујемо три фазе периода адаптације:

- **акутна фаза.** Ово стање је праћено разним променама у соматском здрављу и психичком стању детета, што може довести до губитка тежине, смањења апетита, честих респираторних обољења, поремећаја сна, застоја у развоју говора. Фаза траје у просеку месец дана;
- **субакутна фаза.** Карактерише га адекватно понашање детета, односно промене се смањују и појављују само у одређеним параметрима, на позадини успоравања темпа развоја, посебно менталног, у поређењу са просечним старосним нормама. Ова фаза траје од 3 до 5 месеци;
- **фаза компензације.** Карактерише га убрзани темпо развоја, нормализују и достижу свој почетни ниво, а понекад га и превазилазе, сви забележени параметри процеса адаптације детета (Овсепян, 2011).

Према Алјамовској (Алямовская, 1999) процес адаптације је класификован према степену озбиљности.

Могу се разликовати три различита степена:

1. **Лака адаптација** се јавља у року од 1-16 дана. У овом периоду детету се понашање нормализује, сан се побољшава и апетит се враћа. Емоционално стање постаје стабилније. Труди се да ступи у контакт са вршњацима (игра, креативна или радна активност), прихвата и испуњава захтеве непознатих одраслих. Психосоматске болести се и даље могу посматрати, али много ређе него на почетку адаптација (Мочалова, 2006).

2. **Просечан степен адаптације**. Адаптација може трајати до 32 дана. Цео месец, емоционално стање детета може бити нестабилно и праћено хировима и плачем. Плачљивост може пратити дете не само када се растаје са родитељима, већ и током дана. По правилу, са овим степеном адаптације дете је неактивно, недруштвено, говорна активност је успорена, покушава да буди тих. Нерадо ступа у контакт са непознатим одраслим особама и не испуњава увек захтеве или је лошег квалитета. Више воли да се игра сам. Уочавају се психосоматске болести. Детету је потребна само подршка одраслих и емотивни контакт са родитељима, посебно са мајком. То ће му помоћи да превазиђе потешкоће у прилагођавању и навикавању на нову средину.

3. **Тешка адаптација** може трајати од 32 до 64 дана. Нестабилан сан (немиран, веома кратак) може послужити као карактеристични знаци таквог степена адаптације. Дете може вршити у сну или чак плакати. Постоји смањење апетита, апатија за игре и играчке, дијатеза, неконтролисано мокрење, попуштање столице, па чак и муцање, јер је дете у потпуном поремећају емоција и осећања (Алямовская, 1999).

Дете може имати агресивно-деструктивно понашање, или обрнуто, може бити пасиван и напет. Дете може избегавати комуникацију са вршњацима и одбијати да учествује у било којој заједничкој креативној активности. Такође је веома важно да дете после извесног времена не почне да одбија да похађа предшколску установу. Дете се може жалити да му је тамо лоше, да се не играју са њим, да га грде и вређају. Ово указује на потпуну неприлагођеност детета и потребна му је помоћ васпитача и психолога (Шакина, 2011).

На крају крајева, ако дете није могло да се прилагоди условима предшколске образовне установе, онда то може изазвати низ разлога за нарушавање психофизичког развоја детета. Ево неколико разлога:

- нарушавање сна детета, када се дете може пробудити усред ноћи и плакати, што указује на доживљени стрес;
- проблеми са столицом у виду опстипације (дете може бити непријатно да каки у вртићу) или, обрнуто, лоше варење на нервној основи пре одласка у предшколску установу;
- стална нервна напетост доводи до честих прехлада болести и егзацербације хроничних болести.

Према Давидовој (Давыдова, 2006) ако дете иде недељу дана у вртић, а затим се разболи три недеље, то је такође, са великом вероватноћом, резултат неприлагођености.

Тешка адаптација доводи до дуготрајних болести, компликације, укључујући успоравање раста и повећање телесне тежине. Може доћи до кашњења у развоју говора.

Болести се јављају више од три пута, трају више од 10 дана (Обухова, 2007).

Афољкина (Афонькина, 2012) тврди да је и адаптација тешка ако није правилно организована:

- није проучаван почетни ниво адаптивних способности детета или погрешни приоритети у њиховој дијагнози;
- процес адаптације убрзавају одрасли;
- погрешно процењен процес навикавања детета на нове услове.

Код проучавања специфичности и степена адаптације детета на услове предшколске образовне установе се користи опсервација, која омогућава да се идентификују индивидуалне карактеристике адаптације предшколског детета на нову ситуацију за њега и да се оцртају начини за даљу дијагностику и корекцију рада.

Посматрање се спроводи у процесу слободних активности деце, у учионици, шетњи, у осетљивим тренуцима.

Према Костјаку (Костјак, 2008) главни параметри су:

1. Особине емоционалног стања детета током боравак детета у вртићу: преовлађујућа позадина расположења током дана, реакција на одвајање од родитеља и на подстицање (прекор) васпитача. Промена начина живота неизбежно доводи до нарушавања емоционалног стања детета. Период адаптације карактерише: емоционална напетост, анксиозност или летаргија. Дете много плаче, тежи емоционалном контакту са одраслима или, обрнуто, одбија да комуницира са њима, избегава вршњаке.

2. Особине понашања детета у вртићу. Приликом посматрања, васпитач треба да обрати пажњу на нормативност и индивидуалне манифестације (агресивно или анксиозно понашање, хиперреактивност, пасивност и др.) понашања детета, његово поседовање комуникационих вештина, које у будућности могу отежати адаптацију детета на предшколски узраст.

3. Формирање вештина самоуслуживања. То је важно фактор успешне адаптације детета на вртић. Деца која не знају сама да једу, која не поседују хигијенске вештине, у неповољном су положају, јер захтевају повећану пажњу васпитача, који је далеко од тога да је увек у стању да је свакоме пружи.

4. Особине тока режимских тренутака (једење, дневни сан). У првим данима боравка детета у вртићу повећан је ниво психоемоционалног стреса, па многа деца одбијају храну, може изазвати мучнину, а такође је поремећен сан. Рушење стереотипа, недостатак неопходних ритуала, пратећих рутинских активности, отежавају навикавање детета на дневну рутину у вртићу.

5. Особине активности и понашања детета у групи. Главни показатељи на које треба обратити пажњу су степен прихватања образовног задатка, активност у групи, ефективност задатка.

6. Особине интеракције са одраслима и вршњацима. Придруживање дечјем тиму и изградња односа са васпитачима је важна фаза у адаптацији детета на предшколски узраст. У овом случају потребно је проценити степен контакта детета, интензитет његове интеракције са вршњацима, комуникацијске преференције, положај у групи и природа комуникације са вршњацима. Резултати запажања се евидентирају у посебне картице, које попуњава васпитач. Васпитач бележи присуство тих облика код детета понашања, комуникације или особености емоционалне сфере, које се манифестују најчешће у

режимским тренуцима и ситуацијама комуникације. Посматрачке картице, током прва два месеца боравка детета у вртићу, васпитач свакодневно попуњава адаптациони лист у који бележи емоционално стање детета током дана, апетит и сан. На основу резултата посматрања доноси се закључак о карактеристикама адаптације деце на вртић и потешкоћама које он доживљава у овом процесу и планирају се главни правци даљег дијагностичког и корективног рада (Зубова, 2004).

Према Монини (Монина, 2002), да би се олакшао период адаптације, препоручује се постепено укључивање детета у групу, стварање посебне емоционалне климе за њега.

Да би то васпитач урадио, потребно је да организује систематско формирање група од новопридошле деце (не више од 3 деце недељно), скраћени боравак детета у предшколској установи (почиње од 1-2 сати) са накнадним повећањем од 2-3 сата дневно, у зависности од понашања детета (Козлова, 2006). Током периода адаптације, потребно је одржавати уобичајене начине храњења, режимске процедуре не могу се спроводити на силу, како се не би изазвало и не поправљало на дуже време негативан став према ономе што се дешава, како би се спречило формирање заштитно-одбрамбене реакције (Зубова, 2004).

У савременој педагогији организација рада у адаптацији периода раног детињства се сматра комплексом напора родитеља, медицинског и педагошког особља. Јединствени захтеви за дете у породици и вртићу, придржавање дневне рутине, пажљива хигијенска нега, јачање физичког здравља детета, правилном организацијом дечијих активности створиће се повољан амбијент за формирање емоционално уравнотеженог понашања деце и њихову успешну адаптацију.

Истовремено, мора се имати на уму да је, упркос напорима запослених у вртићу и родитеља, немогуће искључити све факторе неприлагођености. Према Аксарини (Аксарина, 2007) један од оснивача науке о раном узрасту, дао је следећи пример: „Баштован, пажљиво пресађујући младо дрво, откопава га делом земље на којој се налази и расло, па се с љубављу брине о њој, заливајући је, али укоренивши се на новом месту, ипак се разболи, лишће му вене“ .

2.4. Интеракција предшколских васпитно-образовних установа са породицом као фактор успешне адаптације деце

Бројна истраживања Тепљука, Аксарине (Теплюк, 2006; Аксарина, 2007) убедљиво су доказале да адаптација детета на нове услове углавном зависи од тога како су одрасли у породици успели да га припреме за овај кључни период. Како родитељи могу утицати на адаптацију детета на предшколску установу показали смо у табели 1.

Кохерентност поступања родитеља и васпитача, конвергенција приступа индивидуалним карактеристикама детета у породици и предшколској установи кључ је брзог привикавања детета на васпитача, вршњаке у групи и услове у којима живе (Теплюк, 2006). Јединствени захтеви родитеља и васпитача формирају се у процесу интеракције између предшколске образовне установе и породице. У блиској сарадњи са њом могуће је створити неопходне услове за повољан развој детета. Сарадња је комуникација на „једнаким“, где нико нема привилегију да указује, контролише, оцењује (Беликина, 2004).

Интеракција је начин организовања заједничких активности, који се спроводи кроз комуникацију. Садржај, циљеви и облици интеракције са породицом зависе од склоности и интересовања породице и детета и одређени су природом учесника у интеракцији (табела 1).

Табела 1. Утицај родитеља на факторе адаптације деце (Аксарина, 2007)

Фактор	Услови за успешну адаптацију деце
Емоционално стање (дете је весело, активно)	Организација заједничког играња, активности Здрав начин живота Позитивни ставови
Дете мирно спава	Усклађеност са дневном рутином Оптимална температура Опуштајућа масажа Читање бајке Певање успаванки Слушање музике
Дете са задовољством једе и има добар апетит	Усклађеност са исхраном Дуге шетње на отвореном Нека ваше дете кува Учење детета да једе самостално Читање разних прича Игре
Друштвени контакти	Приче из вртића Формирање комуникацијских вештина

Организација интеракције треба да буде усмерена на спровођење педагогије сарадње васпитача и родитеља, на подизање стручног нивоа самих васпитача у раду са родитељима, водећи рачуна о савременим захтевима педагогије (Выготский, 2007).

Према Костјаку (Костяк, 2008) сарадња укључује:

1. Психолошка адаптација родитеља на предшколску установу, као и успостављање контакта са васпитачима предшколске установе.
2. Презентација програма образовања и обуке, обелодањивање садржај, форме, начини рада са дететом овог узраста.
3. Свест о улози родитеља у процесу прилагођавања деце вртићу.
4. Проучавање психолошке атмосфере у породици, утврђивање разлога који могу изазвати потешкоће у адаптацији детета.
5. Проучавање интереса породице.
6. Сазнавање здравственог стања детета, проучавање карактеристика његовог развоја.
7. Формирање тима родитеља, водећи рачуна о узрасту њихове деце.
8. Корективни рад са децом и родитељима.

Садржај рада са родитељима остварује се кроз различите форме. Главна ствар је донети знање родитељима.

Виноградова (2010) предлаже да се облици комуникације васпитача и родитеља предшколске деце разврстају на традиционалне и нетрадиционалне, чија је суштина обогаћивање родитеља педагошким знањем (табела бр.2), чија главна улога припада колективним облицима рада.

Према Захаровој Спиваковској (Захарова, 1979; Спиваковская, 1998) разумевање суштине дечјих проблема и унапређење односа између родитеља и деце, настаје у процесу групног рада, повећава се ефикасност психокорективних мера код деце, будући да исте проблеме виде и у другим породицама. Најефикаснији правац групног рада са родитељима основао је дечји психотерапеут Нaim Ginott и назван је „модел групног психолошког саветовања“, где су главне методе биле: групна дискусија, рад у подгрупама, игре улога.

Велики број истраживања посвећен је проблему сарадње предшколске образовне установе и породице (АрнаутоваЕ.П., ВиноградоваН.В., ГодинаГ.Н., ДуброваВ.П., ЗвереваО.Л., ПетрикевичА.А.) (Зверева,1994).Васпитачи и психолози су једногласни у мишљењу да родитељима треба помоћи у испуњавању родитељске функције.

Из истраживања Виноградове (Виноградова, 2010) у табели 2. су приказани подаци о дијагнози мерења на мапи социо-психолошке адаптације деце на услове предшколске образовне установе.Процена степена социо-психолошке адаптације дететаспроведено је по критеријумима од 1 до 3 бода.Резултати се обрађују на следећи начин:

Израчунава се укупан број поена за све параметре и корелира са резултатима према методи:

- 0 - 6 поена – (Н) низак ниво социјалне и психолошке адаптације
- 7-12 поена – (С) просечан ниво социо-психолошке адаптације
- 13-18 поена – (В) висок ниво социјалне и психолошке адаптације.

Табела 2. Подаци о дијагнози мерења на мапи социо-психолошке адаптације деце на услове предшколске образовне установе (Виноградова, 2010).

Ф.И. детета	Емоционално стање у новим условима	Овладавање могућим простором	Контакт са другим одраслима	Контакт са децом (вршњацима)	Играчка активност детета	Усклађеност са правилима и захтевима које постављају одрасли	Ниво
Маша С.	3	3	2	3	3	3	В
Даша В.	2	2	1	2	2	2	С
Саша Р.	1	1	1	1	1	1	Н
Витя П	2	2	1	2	2	2	С
Таня Г	1	1	1	1	1	1	Н
Оля С	3	2	2	3	2	2	В
Женя Б.	1	1	1	1	1	1	Н
Алеша А.	2	2	1	1	2	1	С
Катя Ю.	3	2	2	3	3	2	В
Игорь Ж.	1	1	1	1	1	1	Н
Света Д.	2	1	1	2	2	1	С
Вика В.	1	1	1	1	1	1	Н

Патрикевич и Дубрава (Дуброва, 1997) су у својим радовима предложили шему заједничких активности родитеља и васпитача:

1. моделирање интеракције;
2. успостављање повољних међуљудских односа између васпитача и родитеља са фокусом на пословну сарадњу;
3. формирање потпуније слике детета и његове правилне перцепције код родитеља;
4. проучавање педагошког положаја родитеља и упознавање са породичним проблемима у васпитању предшколског детета;
5. удруживање родитеља у интересне групе, стварање породичних дневних соба и породичних клубова.

Арнаутова и Зверова (Арнаутова,2004; Зверева, 1994) предлажу разне методе рада са родитељима, а подељени су на методе активације и методе формирања педагошке рефлексije.

Први укључује:

- методе активације родитеља;
- питања родитељима у вези са представљеним материјалом;
- питања за дискусију;
- предлози са давањем алтернатива;
- навођење примера из литературе;
- навођење примера из сопственог искуства.

Поред задатака активације родитеља у оваквим облицима рада постоје задаци да уопштавају и обогате своје педагошко искуство и формирају педагошку рефлексiju. С тим у вези, разликују се методе за формирање педагошке рефлексije код родитеља (Кочетова, 2014):

- анализа педагошке ситуације;
- рангирање стања и сродне педагошке концепте;
- решавање педагошких проблема;
- методе игровног моделовања понашања, писање есеја и креативни есеји, домаћи задаци;
- анализу сопствене образовне делатности;
- обука родитељ-дете.

Према Кочетовој (Кочетова, 2014) користе се многи облици рада, као што су: радионице, вечери питања и одговора, обука за однос родитељ-дете, породично саветовалиште итд. Обавезна фаза у припреми детета је едукација родитеља пре поласка детета у вртић. Ово укључује дизајн информативних штандова са информацијама о томе која су документа потребна за пријем; организација консултација лекара, психолога; организација родитељске конференције; регистрацију меморандума, као и индивидуални рад са родитељима у питањима васпитања детета у раном узрасту. Родитељи свакако треба пажљиво слушати препоруке васпитача, узети у обзир његове савете, запажања и жеље.

Давидива (Давыдова, 2006) истиче да у колико дете види добар, хармонични, пријатељски однос између родитеља и васпитача, долази до успешнијег процеса адаптације. Традиционално, у раду са родитељима на адаптацији деце користи се такав облик као група за адаптацију.

Уместо тога, Морозова (Морозова, 2002) предлаже стварање родитељског клуба у периоду припреме за боравак деце у предшколској образовној установи. Клуб је јавна организација која добровољно уједињује групе људи ради комуникације у вези са различитим интересовањима, као и за заједничку рекреацију и забаву (Морозова, 2002).

Клуб родитеља је јавна организација, добровољно удруживање родитеља ради њиховог комуницирања о интересовањима. Мајер (Мајер, 2012) износи мишљење да је матични клуб перспективан облик рада са родитељима који води рачуна о хитним потребама породица и доприноси формирању активне животне позиције учесника у процесу, јачању институције породице, преношењу искуства у васпитању деце.

Слика 1. Облици рада матичног клуба (Морозова, 2002).

Преовлађујући облик рада у оваквом клубу су консултације за родитеље, а постоје и родитељско-дечје игре у пратњи специјалисте (васпитача, психолога). Заједничка интеракција између родитеља и деце не само да јача породицу вреднује и доприноси хармонизацији односа родитељ-дете, али и помаже родитељима да у раном узрасту схвате вредност игре, њен развојни аспект(Кочетова, 2014).

Дете, заузврат, стиче поверење да није остало без родитељске подршке и помоћи, што смањује анксиозност. Друга важна компонента рада организације је жива комуникација породица међу собом и са васпитачима. Комуникација се одвија не само у слободној форми, већ и на проблематичним семинарима за одрасле чланове породице.

Безрукова (Безрукова, 1994) истиче да је ефекат психолошког образовања већи ако се психолошка знања дају као средство за решавање животних проблема. Суштина рада таквог клуба је да уједини васпитаче, децу и родитеље, чија су главна подручја рада:

- саветовање родитеља о адаптацији деце на предшколску установу;
- припрема детета за полазак у вртић и предвиђање адаптације на њега.

Дакле, организација рада у периоду адаптације са малом децом и њиховим родитељима треба да почне пре него што дете пређе праг вртића.

Посебно место у програму има консултације за родитеље понаособ, теме консултација су одређене у процесу рефлексije сваког састанка. Трајање састанака учесника не би требало да прелази један сат, што би значајно уштедело време родитеља и повећало ефикасност асимилације садржаја програма, а такође не би уморило децу.

Приликом организовања састанака матичног клуба, требају следећи услови(Кочетова, 2014):

- активно учешће родитеља и деце у процесу састанака родитељског клуба треба да је обезбеђено чињеницом да се створи позитивнопсихолошко окружење; догађаји треба да буду одржани у атмосфери међусобног разумевања, добре воље и удобности;
- Треба одабрати разноврсне и оптималне облике интеракције са родитељима и децом за постизање што већег резултата програма;
- важну улогу у структури састанака има анкета, током које ће родитељи, на основу препорука специјалиста и сопственог искуства, процењивати ниво свог знања о овом питању и могућности свог детета. На основу одговора може се проценити ефикасност добијених препорука.

Међутим, на основу резултата анкете родитеља и повратних информација од њих, можемо говорити о ефикасности састанака родитељског клуба. Поред тога, о ефикасности имплементације програма може се судити и по резултатима посећености и активности учесника на састанцима клуба и позитивној динамици степена адаптације мале деце.

Дакле, на основу наведеног можемо закључити да је програм родитељског клуба ефикасан за адаптацију деце раног узраста на услове предшколске установе и повећање компетентности родитеља у питањима адаптације деце.

2.5. Значај сарадње васпитача и родитеља као фактор за успешну адаптацију деце

Сарадња родитеља и васпитача важан је предуслов оптималног развоја и васпитања детета. Професионална улога васпитача и животна улога родитеља су сличне. Поласком детета у вртић родитељи и васпитачи постају сарадници и на заједничком задатку неге, васпитања и образовања детета. Због тога је важно да родитељи и васпитачи у међусобну сарадњу улажу много поверења, отворености, толеранције и спремности за уважавање личних и професионалних компетенција, размену информација о детету, усклађивање васпитних утицаја и заједничко решавање проблема у развоју детета. Васпитач родитеље упознаје са циљевима, начином рада у вртићу и садржајима за успешну адаптацију детета, док родитељи упознају васпитача са условима у којима дете одраста и њиховим ставовима у васпитању деце. Први и најважнији услов је обострано поверење, затим спремност на сарадњу, међусобно уважавање, подршка и објективност о могућностима детета.

Према Епштајновој и другима (Epstein et al., 2002) сарадња између васпитача и породице се одређује као структура односа која подразумева однос међу једнакима који су се сагласили око заједничких циљева, заједнички одредили своје улоге и имају једнако дистрибуирани ауторитету доношењу одлука. Модел дефинишеследећа подручја сарадње (Epstein, 1996):

1. родитељство, као основна одговорност породице (помоћ породици у развијању вештина родитељства и адекватних услова за пружање подршке деци током школовања);
2. комуникација, као основна одговорност (успоставити двосмерну комуникацију усмерену на васпитно-образовне програме и напредовање деце);
3. волонтирање родитеља (добровољна подршка предшколској установи и деци);

4. подршка код куће, као учествовање у школским активностима (укључити породицу у решавање домаћих задатака и друге активности везане за курикулум);

5. доношење одлука, као партиципација и руковођење (укључити породицу у доношење одлука и подстаћи учешће у руковођењу);

6. сарадња са локалном заједницом (организовати ресурсе и услуге у складу са међусобним потребама породице, вртића и локалне заједнице).

Фантузо и други (Fantuzzo et al., 2000) у истраживању сарадње у предшколској установи према моделу Епштајнове, на основу интервјуа са стручњацима из установа за децу раног узраста (предшколске установе) и родитељима деце тог узраста, формулисали су тврдње које представљају показатеље подручја сарадње у предшколском васпитно-образовном контексту. Применом установе и родитеља из угла васпитача факторске анализе установили су следеће три димензије:

- међусобно информисање родитеља и стручњака,
- укљученост родитеља у активности у вртићу
- укљученост родитеља у васпитање код куће.

Путем међусобног информисања (кроз индивидуалне разговоре, родитељске састанке, телефоном...) васпитач родитељима пружа потребне информације о вртићу и адаптацију детета (дететовом понашању и напредовању у њему). С друге стране, кроз разговор са члановима породице васпитач добија додатне информације о детету, његовим способностима, здрављу, омиљеним активностима и понашању у породичном окружењу (Larocque, Kleiman & Darling, 2011). На тај начин, а у складу са начелом индивидуализације, васпитач има потребне информације које му омогућавају да васпитно деловање усмери на потенцијале, постигнуће и подручја успешности сваког детета (Larocque, Kleiman & Darling, 2011). У инклузивном вртићу родитељ је као партнер незамењив извор информација не само о детету већ и о породичним приликама, карактеристикама самих родитеља и њиховог односа према детету.

Према Черчилу (Churchill, 2003), Ларкуу и другима (Larocque, Kleiman & Darling, 2011) на основу познавања породичних прилика и карактеристика родитеља, васпитач може планирати одговарајуће облике и садржаје сарадње, односно прилагодити их специфичностима родитеља.

Међусобно информисање, и на тим основама избор одговарајућих мера у односу на дете, само је први корак јединственог деловања васпитача и родитеља. На основу праћења развоја детета и познавања породичних прилика од васпитача се очекује да планира и организује различите активности и садржаје сарадње, као и да информише, мотивише и укључи родитеље у њих. Када васпитачи подстичу укључивање родитеља у активности вртићу, родитељи постају компетентнији у комуникацији са својом децом, што има позитивне ефекте на сва подручја развоја детета. Према Павелу и другима (Powellet.al, 2010) кроз учешће у активностима у вртићу родитељи стичу знања и практичне вештине о томе како да развијају способности детета, имају прилику да упознају своје дете као члана групе, његово понашање, однос према другој деци, однос према учењу. Крњаја и Мишкељин (2006) истичу да неке активности као на пример волонтирање у различитим активностима у вртићу, одласци на излете вртића са својим дететом, учешће у планирању и организовању приредби и прослава у вртићу и сл. имају потенцијал да повећају разумевање родитеља, промене њихове васпитне ставове и однос према детету, односно доприносе бољем упознавању родитеља и васпитача. Када виде како њихови родитељи учествују у активностима у вртићу, деца такође увиђају значај вртића и повезују активности и садржаје у вртићу са породичним контекстом (Fantuzzo et.al, 1999).

Сарадња предшколске установе и породице подразумева и укљученост родитеља у васпитне активности у породичном контексту. Све оно што се у вртићу развија, треба да се подстиче у породичном контексту. Укљученост родитеља подразумева истинско бављење дететом и учешће у активностима са децом, које се манифестује кроз осетљивост на дететове потребе и капацитете, подешеност детету и рефлексивност (Павловић Бренеселовићи Крњаја, 2017). Резултати спроведеног истраживања Стојковића, Маркова и Јелића (2017) указују да је ангажовање родитеља код куће, као и у вртићу, интензивније током периода непосредне припреме детета за школу, а да родитељи у мањој мери придају значај ранијим фазама развоја и учења детета, односно периоду који претходи припремном предшколском програму. Иако се у првим годинама живота посебно испољава деловање биолошких фактора, њихово деловање је обликовано конкретним условима средине.

Рани узраст је период најактивнијег можданог развоја, у коме искуства имају пресудну улогу, а природа ових искустава има дугорочне ефекте. Дететова рана искуства обликују његов целокупни развој кроз узајамну повезаност свих области развоја. Пошто су физички и психички развој тесно узајамно условљени, на раним узрастима су стога тесно испреплетани нега и учење детета (Пешкан и Антић, 2012). У сваком случају, родитељима већтоком првог сусрета, при упису детета у вртић, треба указати да је њихова сарадња са предшколском установом значајна за развој и учење њиховог детета.

Током процеса сарадње васпитач треба да, када је то потребно, пружи стручну помоћ и подршку родитељима да разумеју значај раног развоја и учења и да их упуту у начине како се они подстичу. Да би то било могуће, односи између васпитача и родитеља треба да буду равноправни и засновани на међусобном поверењу и поштовању. Таква атмосфера погодује сарадњи васпитача и родитеља, који у васпитачима виде саветодавце и партнере за правилно васпитање своје деце.

Према разним ауторима за развој све деце, а посебно са сметњама у развоју, кључна је сарадња на релацији породица–васпитач и касније породица-учитељ, како би се предупредили проблеми припреме за полазак у школу и неуспех у савлађивању школских обавеза, а самим тим омогућила њихова успешнија интеграција у ширу заједницу (Filler&Xu, 2006; Reynolds, Temple, Robertson&Mann, 2001; Xu&Filler, 2008).

Према Павловић Бренеселовић и Крњаји (2017) право родитеља да учествују у васпитању своје деце омогућава им да преузму активну улогу укреирању бољих услова за учење и одрастање своје деце од раног узраста, да развију проактивни приступ предшколском образовању и да постану активни у тражењу да се организују програми који задовољавају њихове потребе, као и потребе њихове деце. За разлику од традиционалног приступа, који се сводио на индиректно укључивање родитеља, нове стратегије одражавају филозофију креирања садржајима богатог партнерства, у којем се прожимају и допуњују утицаји свих актера унутар партнерски оријентисане предшколске заједнице. Међусобна размена информација између родитеља и васпитача добија пун смисао укључивањем родитеља у различите активности у вртићу, као и кроз њихову подршку развоју детета у породичном контексту.

2.5.1. Рад са родитељима током адаптационог периода (план адаптације)

Задатак: Информисање и едукација родитеља новопримљене деце путем родитељских састанака или на даљину

Активности:

1. Реализација родитељског састанка са циљем упознавања родитеља са организацијом рада у вртићу, програмом васпитно-образовног рада, превентивно-здравственом заштитом и адаптацијом деце на колектив.

2. Родитељи новопримљене деце добијају упитник (директо за пријемили на даљину) који има за циљ добијање информација значајних за упознавање детета.

Задатак: Стручна подршка родитељима који нису присуствовали родитељском састанку

Активности:

1. Индивидуални разговори са родитељима (саветодавни рад) који нису присуствовали родитељском састанку

2. Информисање родитеља о адаптацији путем панела за родитеље у вртићима

Задатак: Израда плана адаптације новопримљене деце у сарадњи са родитељима

Активности:

1. Израда плана поласка деце у вртић, наведеног родитељског састанка

2. Анализа упитника за родитеље (особености детета, навике, интересовања...) и разговори са родитељима у циљу добијања конкретнијих података о способностима, навикама детета...

3. Планирање активности у адаптационом периоду у складу са подацима добијеним од родитеља

Задатак: Укључивање родитеља у рад групе током адаптације детета

Активности:

1. Информисање родитеља о важности укључивања у процес адаптације (разговори, информативни листови)

2. Стварање прилика да родитељи бораве у васпитној групи током адаптације детета (укључивање у активности, упознавање простора, модел позитивне комуникације)

Задатак: Праћење процеса адаптације деце

Активности:

1. Праћење процеса адаптације и документовање у адаптационим листама
2. Анализа адаптационих листа и дефинисање даљих корака

3. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

3.1 Предмет истраживања

Адаптација се дефинише временом које је детету потребно да се навикне и прихвати нову средину и особине, односно то је период током кога се дете привикава на нову средину, другаре, васпитаче и особље вртића и услове живота у вртићу. Адаптацију можемо поделити на **лаку** (у којој дете најчешће у кратком року прихвати нову средину, навикне се на нове околности, са позитивним емоцијама говори о вртићу, а новонастале промене не доживљава трауматично), **средње тешку** (подразумева продужено привикавање детета на боравак у вртићу) и **тешку адаптацију** (неприхватање боравка у вртићу од стране детета, неприлагођавање на нову средину и околности у њима). И поред припреме деце и родитеља за адаптацију, у већини случајева може бити стресан за дете, јер подразумева прилагођавање на нове околности, како детета тако и родитеља. До поласка у вртић дете је боравило у безбеднијој средини и у условима који су родитељи могли да контролишу, док боравак у вртићу подразумева нова правила и активности, учење нових решавања свакодневних проблема како за дете тако и за родитеља. Према Шакини (Шакина, 2011) процес адаптације је понекад стреснији за родитеље, посебно мајке него за само дете. Боравак детета у вртићу је веома важна за његов даљи психички развој и развој личности, а истовремено је први корак ка успешном реализовању свих активности које вртић нуди, из тог разлога је веома битно да се дете у што краћем року адаптира на све услове у вртићу. Свако дете је индивидуа за себе, нека се лако прилагођавају нека теже, нека развију сигурну везу са васпитачем, упркос негативним везама са родитељима. Програм адаптације деце у вртићима подразумева разне програме, осмишљавања разноврсних активности како би се дете што брже навикло на установу и одвојило од родитеља. Ови програми поштују дететове потребе и сензибилни су према њима, а вртић као инситуција може да постане сигурна база за дете и родитеље. Један од основних задатака адаптације детета на услове у вртићу је и успостављање нових односа са другом децом и васпитачима као и са осталим особљем у вртићу..

Предмет истраживања- Добра сарадња родитеља са васпитачима је најважнији предуслов за успешну адаптацију деце.

3.2 Проблем истраживања

Проблем истраживања -Да ли је предуслов за успешну адаптацију деце, добра сарадња родитеља и васпитача

3.3 Циљ истраживања

Према постављеном предмету и проблему истраживања, одређен је и циљ. Основни циљ истраживања је: *утврдити да ли је предуслов за успешну адаптацију деце, добра сарадња родитеља са васпитачима.* Из овога следе конкретизовани задаци:

1. Испитати да ли припрема детета за адаптацију пре поласка у вртић утиче на боље прихватање васпитача, деце у групи и на услове у вртићу
2. Испитати да ли ток прилагођавања зависи од самопуздања и смиреност детета
3. Испитати да ли су васпитачи упућени у садржај и одреднице програма адаптације деце
4. Испитати да ли добра комуникација између родитеља и васпитача утиче на успешну адаптацију деце
5. Испитати да ли групним радом родитеља и деце долази до лакше адптације

3.4 Хипотезе истраживања

Општа хипотеза:

X0: Васпитачи који се у оквиру свог посла баве адаптацијом деце раног узраста, немају добру сарадњу са родитељима и чињеница је да би боља сарадња васпитача са родитељима и родитеља са васпитачима имала позитиван утицај на процес адаптације. Поред тога, ни васпитачи ни родитељи не улажу много напора око заједничке сарадње за успешну адаптацију деце.

Посебне хипотезе:

X1: Претпоставља се да припремљено дете за вртић, прихвата васпитача, децу и услове у вртићу

X2: Предпоставља се да ток прилагођавања зависи од самопуздања и смиреност детета

X3: Претпоставља се да су васпитачи упућени у садржај и одреднице програма адаптације деце.

X4: Претпоставља се да је за успешну адаптацију деце веома битно одржавање добре комуникације родитеља и вртића тј. да су у сталној и отвореној узајамној комуникацији.

X5: Претпоставља се да групним радом родитеља и деце долази до лакше адаптације

3.5 Варијабле истраживања

1. Независна варијабла у нашем истраживању је- сарадња родитеља и васпитача
2. Зависна варијабла у нашем истраживању је-процес адаптације деце

3.6 Методе, технике, инструментии узорак истраживања

Методе истраживања: дескриптивна метода рада

Дескриптивна метода рада се примењује за прикупљање података, обраду и интерпретацију.

Техника истраживања: Анкетирање представља најбољу технику како би се спровело истраживање. Испитаници одговарају на питања која се тичу искључиво теме истраживања, како би смо дошли до задатог циља.

Инструмент истраживања: Инструмент рада овог истраживања је **упитник**. Њиме испитујемо више особа, упитник је анониман, садржи питања која се односе само на тему истраживања. Испитујемо две групе испитаника, сходно томе постављамо два различита упитника, односно један упитник се поставља за прву групу испитаника (родитеље), други упитник се поставља за другу групу испитаника (васпитаче). Упитници садрже по 12 питања која се односе на сарадњу родитеља и васпитача за успешну адаптацију деце млађег узраста у вртићу „Санда Марјановић“ из Суботице.

Испитаницима се постављају питања и од њих се тражи да на постављена питања одговоре. Питања се постављају у писаној форми и одговори се дају у писаној форми.

Преко тих одговора долази се до чињеница (података)које се односе на интересовања испитаника. Да би инструмент био мерни инструмент потребно је да удовољи одговарајућим захтевима, да поседује метријске карактеристике: валидност, дискриминативност, релијабилност и објективност.

Узорак истраживања

Испитанике бирамо намерно, по унапред утврђеном принципу како бисмо дошли до прецизних резултата.

Узорак овог истраживања је намеран, и њега чине васпитачи као и родитељи деце дечијег вртића Санда Марјановић из Суботице

Обухваћено је 30 родитеља, и 35 васпитача запослених у предшколској установи.

Време спроведеног истраживања је мај-јун 2023. године

4. ОБРАДА, ИНТЕРПРЕТАЦИЈА И ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА

Резултате које сам добила из анкетног упитника, статистички сам обрадила и табеларно средила. За статистичку обраду података користила сам образац за израчунавање процента $P = \frac{f}{N} * 100$ (П=процент, ф=фреквенција, Н=укупан број фреквенције).

Као инструмент коришћено је два упитника затвореног типа, један за родитеље и један за васпитаче, а састоји се од 12 питања. Добијени резултати су обрађени, анализирани и приказани табеларно, хистограмом и текстуално образложени.

4.1. Резултати истраживања

У систему организовања адаптације деце раног предшколског узраста посебну улогу има рад са родитељима, који је пожељно започети и пре поласка детета у вртић.

Родитељи су данас постали образованији у васпитању и образовању своје деце и захтевнији према услугама предшколских установа. Међутим, васпитачи, разумевајући и познавајући проблеме, а посебно процес прилагођавања детета предшколској образовној установи, његову сложеност, умеју и треба да ступе у дијалог са родитељима, да их учине својим истомишљеницима, на основу научна сазнања и практично искуство.

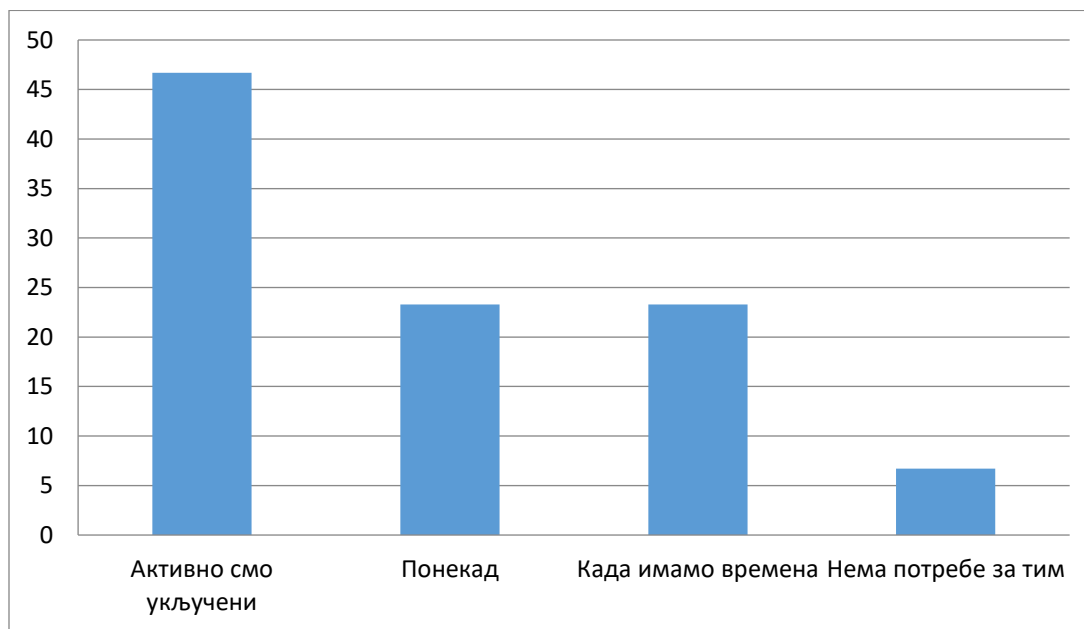
Сходно наведеном мој први задатак је био да утврдим у којој мери родитељи ступају у контакт са васпитачем и припремају дете за вртић, у сврху боље адаптације детета.

1. Да ли сте активно укључени у рад вртића током адаптације вашег детета?

Табела 1.

	Активно смо укључени	Понекад	Када имамо времена	Нема потребе за тим	Укупно
Број	14	7	7	2	30
%	46,7	23,3	23,3	6,7	100

Хистограм 1. Одговори родитеља на питање бр.1.¹

На хистограму 1. се види да од 30 родитеља, њих 14, односно 46,7% су активно укључени у рад вртића, док њих 2, односно 6,7% нису укључени у рад вртића.

За укључивање родитеља у рад вртића треба много времена, али то није разлог зшто поједини родитељи нису упућени у овај вид рад. Активним укључивањем у рад вртића родитељи ће стећи поверење васпитача, знаће све активности свог детета и даће информације о свом детету васпитачу за бољу адаптацију детета на вртић.

Одговори су очекивани, јер родитељи нису прошли циљану обуку од стране васпитача која даје своје позитивне резултате и уз неповољну прогнозу адаптације, олакшава навикавање детета на нове услове. Али ако нам је важна што успешнија адаптација детета у вртић, ако нам је засита искрена та наша жеља да се дете што пре адаптира, мора бити што боља и ефикаснија сарадња родитеља и васпитача у вртићу.

¹ 1. Да ли сте активно укључени у рад вртића током адаптације вашег детета?

- активно смо укључени
- понекад
- када имамо времена
- нема потребе за тим

Такође ће бити испуњен неопходан услов за успешну адаптацију – координација деловања родитеља и васпитача, конвергенција приступа појединцу посебности детета у породици и вртићу.

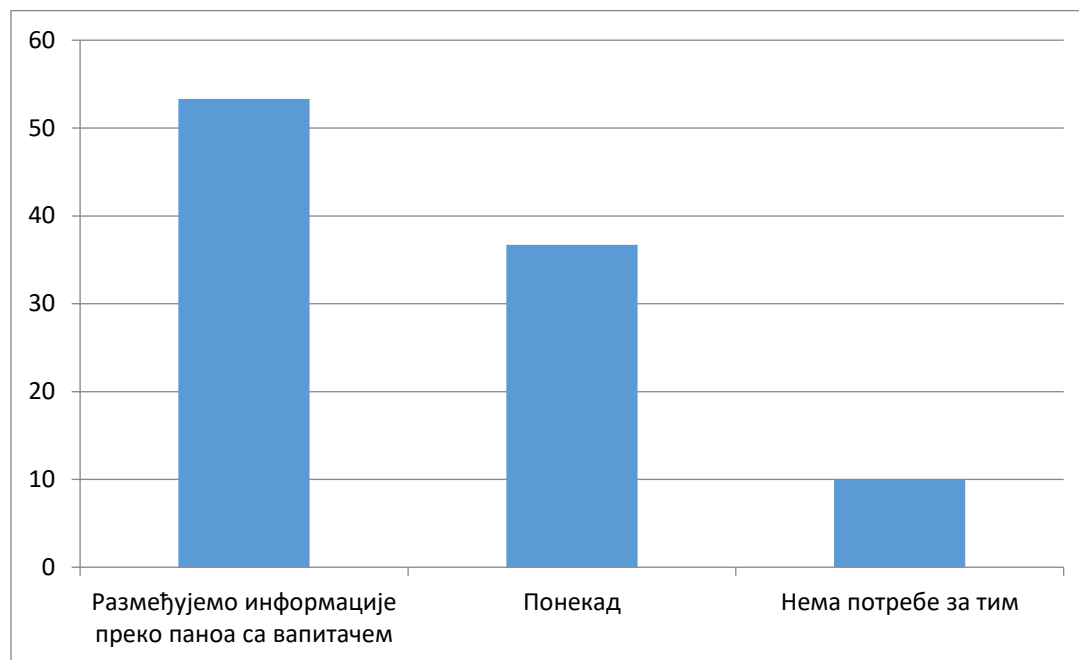
Већина родитеља који су активно укључени у рад вртића током адаптације детета сматра да ће се деца лакше адаптирати на нове услове, да нису под стресом од непознатих особа у вртићу и да ће се дете, ако види добар, пријатељски однос између њих и васпитача, много брже прилагодити новом окружењу.

2. Да ли размењујете информације са васпитачем преко паноа?

Табела 2.

	Размењујемо информације преко паноа са васпитачем	Понекад	Нема потребе за тим	Укупно
Број	16	11	3	30
%	53,3	36,7	10	100

Хистограм 2. Одговори родитеља на питање бр.2.²

На хистограму 2. се види да од 30 родитеља не тако често размењују информације са васпитачем преко паноа њих 16 односно 53,3%, понекад њих 11 односно 36,6% и немају потребе за оваквим видом информисања одговорило је 2 родитеља, односно 10%.

Родитељи треба више да размењују информације са васпитачем преко паноа, а не времена на време или када имају времена. Панои за родитеље на нивоу групе пружају недељене буџетске оперативне планове (БОП), информације о актуелним догађајима у вртићу и Установи, упознавање родитеља са дечијим правима, фотографије са заједничким активностима и другим активностима, док панои на нивоу вртића пружају садржаје који се односе на превентивно-здравствену заштиту деце, исхрану и заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања (пружање информација у циљу заштите права детета и другим активностима).

Улога васпитача је да успостави сарадњу са родитељима и да их упозна са свим информацијама које могу добити преко паноа, да родитељи пажљиво слушају његове

²2. Да ли размењујете информације са васпитачем преко паноа?

- размењујем информације преко паноа са васпитачем
- понекад
- нема потребе за тим

савете, да све несугласице реше са њим. Потребно је да васпитач подстакне, заинтересује родитеље за потребне информације које се нуде преко паноа. Васпитач треба да буде прилагодљив, вешт у процењивању да су родитељи спремни за сарадњу, као и да буде добар познавалац своје струке, како би могао све информације пренети родитељима.

3. Да ли имате дневни контакт и заказане састанке са васпитачем?

Табела 3.

	Да, приликом доласка и одласка из вртића	Присуствујемо на заказане састанке са васпитачем	Понекад када имамо времена присуствујемо заказаним састанцима са васпитачем	Понекад имамо дневне контакте са васпитач ем	Немамо дневне контакте и неприсуствује мо заказаним састанцима са васпитачем	Укупно
Број	8	11	4	4	3	30
%	26,7	36,7	13,3	13,3	10	100

Хистограм 3. Одговори родитеља на питање бр.3 ³

На хистограму 3. видимо да од 30 родитеља, само 11, односно 36,7% присуствује на заказане састанке, њих 8, односно 26,7% присуствују дневним контактима приликом доласка и одласка из вртића, њих 4, односно 13,3% понекад присуствују на заказане састанке и имају дневне контакте а углавном не њих 3 односно 10%.

Родитељи би требало више да присуствују заказаним састанцима и да имају више дневних контаката са васпитачима из разлога што у дневним контактима са васпитачем родитељи могу добити информације о понашању детета у групи током дана, проблемима везаним за адаптацију детета, развој и напредовање детета, промене у понашању, тешкоће у развоју детета, здравствено стање детета и др.

³3. Да ли имате дневни контакт и заказане састанке са васпитачем ?

- да, приликом доласка и одласка из вртића
- присуствујемо на заказане састанке са васпитачем
- понекад када имамо времена присуствујемо заказаним састанцима са васпитачем
- понекад имамо дневне контакте са васпитачем
- немамо дневне контакте са васпитачем и не присуствујемо заказаним састанцима

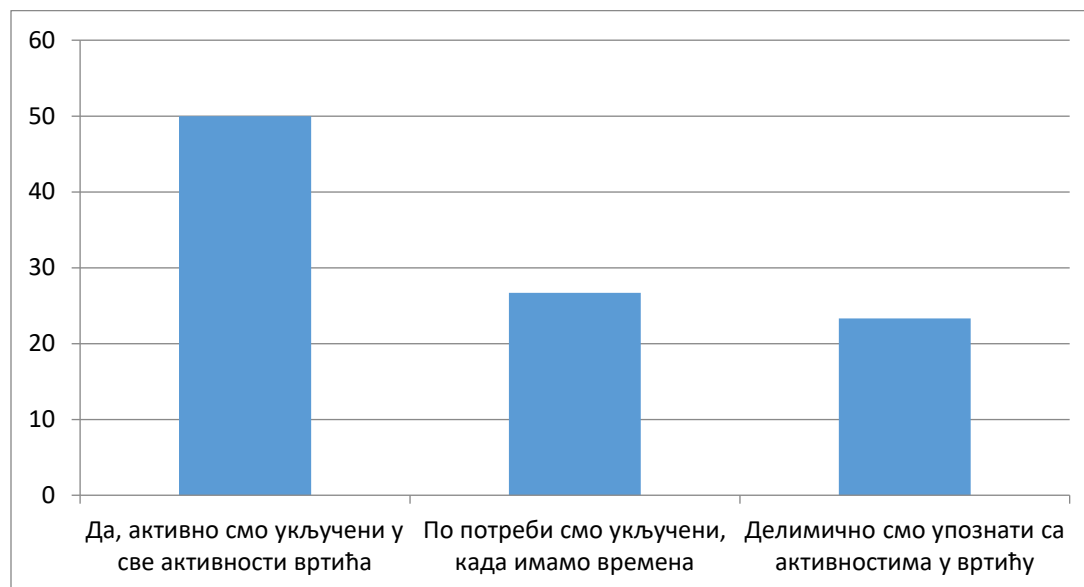
Током заказаних састанака са васпитачем упознају се родитељи са програмима за лакшу адаптацију детета, упознавање и договор о ритму дана и структури дневних активности у вртићу/групи, план адаптације, упознавање родитеља са различитим облицима и програмима, упознавање родитеља са документима која имају за циљ заштиту права детета, избор чланова родитељског одбора групе, упознавање родитеља са дидактичним игровним средствима која ће се користити током адаптационог периода и другим активностима.

4. Да ли сте активно укључени у живот и рад вртића?

Табела 4.

	Да, активно само укључени у све активности вртића	По потреби смо укључени, када имамо времена	Делимично смо упознати са активностима вртића	Укупно
Број	15	8	7	30
%	50	26,7	23,3	100

Хистограм 4. Одговори родитеља на питање бр.4⁴

На хистограму 4. видимо да од 30 родитеља, њих 7, односно 23,3% су делимично упознати са активностима у вртићу, њих 8, односно 26,7% по потреби када имају времена или када је потребно укључују се у неке активности вртића, док највећи број испитаника, њих 15, односно 50% су активно укључени у живот и рад вртића.

Родитељи би требали да имају више времена и да буду активно укључени у живот и рад вртића за што бољу и лашку адаптацију детета. Треба имати на уму да успешна адаптација детета у предшколску образовну установу у великој мери зависи од међусобних ставова породице и вртића. Најоптималније се развијају ако су обе стране свесне потребе циљаног утицаја на дете и верују једна другој. Јединство захтева одраслих, љубав и стрпљење, квалификован приступ деци током периода адаптације, игре, образовне активности, чине боравак детета у дечијој установи занимљивим, радосним и корисним.

⁴⁴. Да ли сте активно укључени у живот и рад вртића?

- да, активно смо укључени у све активности вртића
- по потреби смо укључени, када имамо времена
- делимично смо упознати са активностима у вртићу

Потребно је да васпитач реализује разне облике рада са породицом (испитивање, присуство родитеља у периоду адаптације у групи, препоруке родитељима, консултације, разговори, заједничке активности са децом и васпитачем, родитељски састанци, свакодневни контакт васпитача и породице и друге активности) у циљу стварања оптималних услова за адаптацију и развој деце.

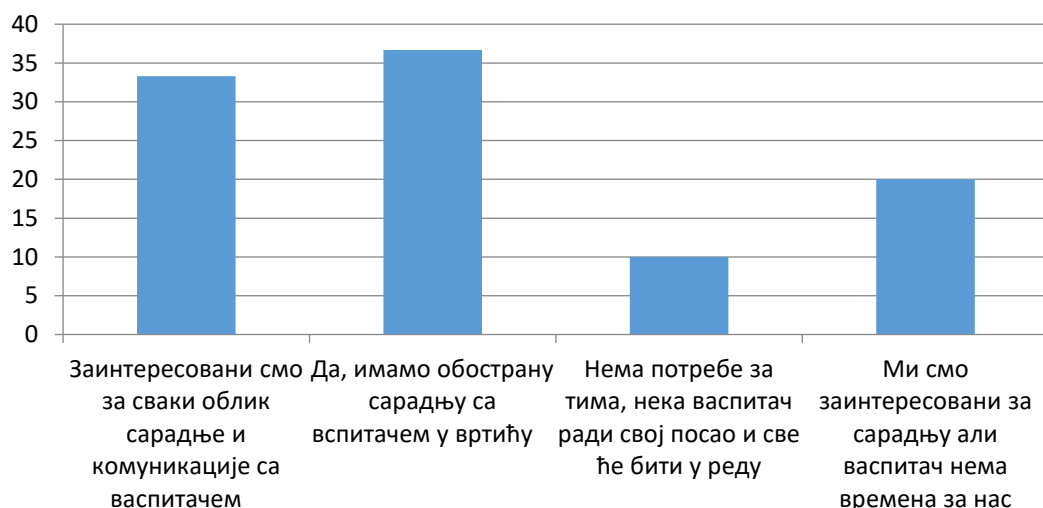
Унапређење сарадње са породицом, разрада различитих облика и начина сарадње и активно укључивање породице у живот и рад вртића је приоритетни дугорочни задатак установе. Основни циљ коме установа тежи у сарадњи са породицом јесте помоћ породицама да код куће успоставе окружење које подстиче развој деце, а с друге стране добијање повратних информација које би омогућиле стручним радницима установе да боље упознају и разумеју децу и њихове родитеље. Реализацијом овог циља, стекли би се и услови за постизањем највећих и најдугорочнијих ефеката предшколског програма на дете као крајњег корисника наших услуга.

5. Да ли имате обострану комуникацију са васпитачем?

Табела 5.

	Заинтересовани смо за сваки облик сарадње и комуникације са васпитачем	Да, имамо обострану сарадњу са васпитачем у вртићу	Нема потребе за тимом, нека васпитач ради свој посао и све ће бити у реду	Ми смо заинтересовани за сарадњу али васпитач нема времена за нас	Укупно
Број	10	11	3	6	30
%	33,3	36,7	10	20	100

Хистограм 5. Одговори родитеља на питање бр.5⁵

На хистограму 5. се види да од 30 родитеља, њих 3, односно 10% немају потребе за било каквом сарадњом са васпитачем јер немају времена за то и да васпитач мора да ради свој посао најбоље што уме и неће бити никаквих проблема, за шта се школовао, док се у потпуности не слажу са овом констатацијом њих 11, односно 36,7% и њих 10, односно 33,3%, оних који су одговорили да имају обострану сарадњу са васпитачем и заинтересовани су за сваки облик сарадње са њим.

Родитељи морају више бити упознати са свим акитвностима у вртићу током адаптације детета, да размењују све информације са васпитачем о понашању њиховог детета током адаптације и сарадња са васпитачем и осталим особљем вртића је од круцијалног значаја за лакшу адатпацију детета, што укључује активно укључивање породице у образовни процес вртића.

Породица и вртић имају своје посебне функције и не могу једно друго заменити. Важан услов за континуитет је успостављање поверљивог пословног контакта између породице и вртића, при чему се коригује васпитни положај родитеља и васпитача.

⁵⁵. Да ли имате обострану комуникацију са васпитачем?

- заинтересовани само за сваки облик сарадње и комуникацију са васпитачем
- да, имамо обострану сарадњу са васпитачем
- нема потребе за тим, нека васпитач ради свој посао и све ће бити у реду
- ми смо заинтересовани за сарадњу, али васпитач нема времена за нас

Односи предшколске установе са породицом треба да буду засновани на сарадњи и интеракцији, под условом да је вртић отворен према унутра (укључујући родитеље у васпитно-образовни процес вртића) и према споља (сарадња предшколских образовних установа са друштвеним установама које се налазе на његовој територији).

6. Да ли са дететом разговарате о поласку у вртић?

Табела 6.

	Да, разговором и кроз игру припремамо дете за вртић	Не, детет као и свако друго ће се адаптирати на услове у вртићу	Повремено у току дана али не објашњавамо детаљно	Укупно
Број	15	7	8	30
%	50	23,3	26,7	100

Хистограм 6. Одговори родитеља на питање бр.6 ⁶

⁶6. Да ли са дететом разговарате о поласку у вртић?

- да, разговарамо и кроз игру припремамо дете за вртић
- не, дете као и свако друго ће се адаптирати на услове у вртић
- повремено у току дана али не објашњавамо детаљно

На хистограму 6. се види да од 30 родитеља, само њих 15, односно 50% припремају дете за вртић, што није очекивано и изненађујуће, док њих 7, односно 23,3% не припрема дете за вртић.

Анализирајући одговоре родитеља, видимо да родитељи нису баш упознати са процесом адаптације детета и да немају баш пуно времена за њега. Потребно је више се посветити свом детету приликом прилагођавања на нове услове у вртићу за што лакшу адаптацију. У разговору са васпитачем, васпитач прави прогнозу адаптације детета на нове услове живота у предшколској установи, утврђује проблеме који могу настати у периоду адаптације и даје родитељима препоруке како да припреме дете за вртић.

Улога родитеља је да буду упознати са процесом адаптације детета и да припреме дете за вртић по препорукама васпитача. Веома је важно да васпитач упозна свако дете у својој групи пре него што крене у вртић, да сазна одлике његовог развоја и понашања.

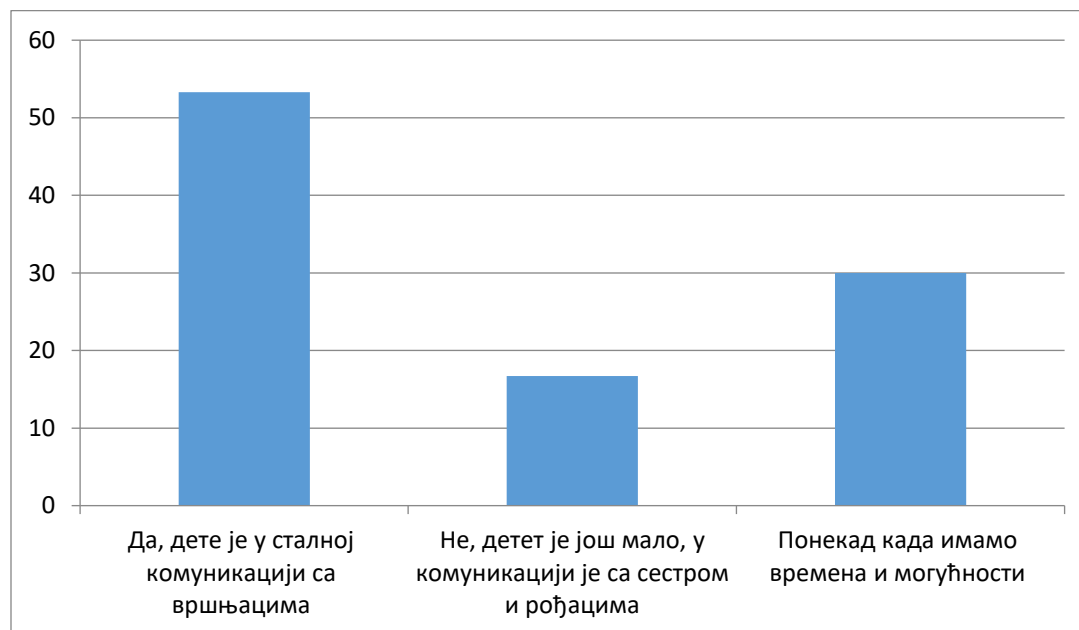
Родитељи у кућним условима по препорукама васпитача треба да припреме дете на нове услове у вртић, да би дете у вртић ушло радосно, друштвено, зрело. Активности родитеља у кућним условима би били да створе мирну, пријатну атмосферу у породици, да поставе јасна очекивања за своје дете и да буду доследни у њиховом предствљању, да буду стрпљиви у раду са дететом, да код детета развију вештине бриге о себи и личне хигијене, саслушати пажљиво дете у комуникацији са њим, подстицати радозналост код детета, бавити се заједничким креативним активностима и друго.

7. Да ли радите на развоју дечије комуникације, тако што проширујете круг његових познанстава? (играонице, радионице, дружење са вршњацима)

Табела 7.

	Да, дете је у сталној комуникацији са вршњацима	Не, детет је још мало, у комуникацији је са сестром и рођацима	Понекад када имамо времена и могућности	Укупно
Број	16	5	9	30
%	53,3	16,7	30	100

Хистограм 7. Одговори родитеља на питање бр.7 ⁷

На хистограму 7. се види да од 30 родитеља, њих 16, односно 53,3% раде на развоју дечије комуникације, тако што проширују круг његових познанаства у сталној комуникацији са вршњацима, њих 9, односно 30% када имају времена или када се стекну услови дете воде у играоницу, парк, да би се дружило са својим вршњацима, док њих 5, односно 16,7% сматрају да им је дете мало у комуникацији је са сестром и рођацима и када крене у вртић развиће комуникацију са својим вршњацима.

Као главна сметња развоја дечије комуникације са вршњацима најчешће се наводи недостатак времена код родитеља зато што много раде и немају довољно времена за своје дете. Са једне стране је разумљиво, немају времена због своје егзистенције, али са друге стране њихово је дете у питању и све активности морају усредсредити на добробит свог детета. У сталној комуникацији са осталом децом и одраслима, дете се неће играти само, лако ће ступити у контакт са осталом децом у групи, имаће довољно искуства у заједничким активностима са одраслима, биће самоуверено, лако ће се одвајати од родитеља.

⁷⁷. Да ли радите на развоју дечије комуникације, тако што проширујете круг његових познанаства (играонице, радионице, дружење са вршњацима)?

- да, дете је у сталној комуникацији са вршњацима
- не, дете је још мало у комуникацији је са сестром и рођацима
- понекад када смо у могућности и имамо времена.

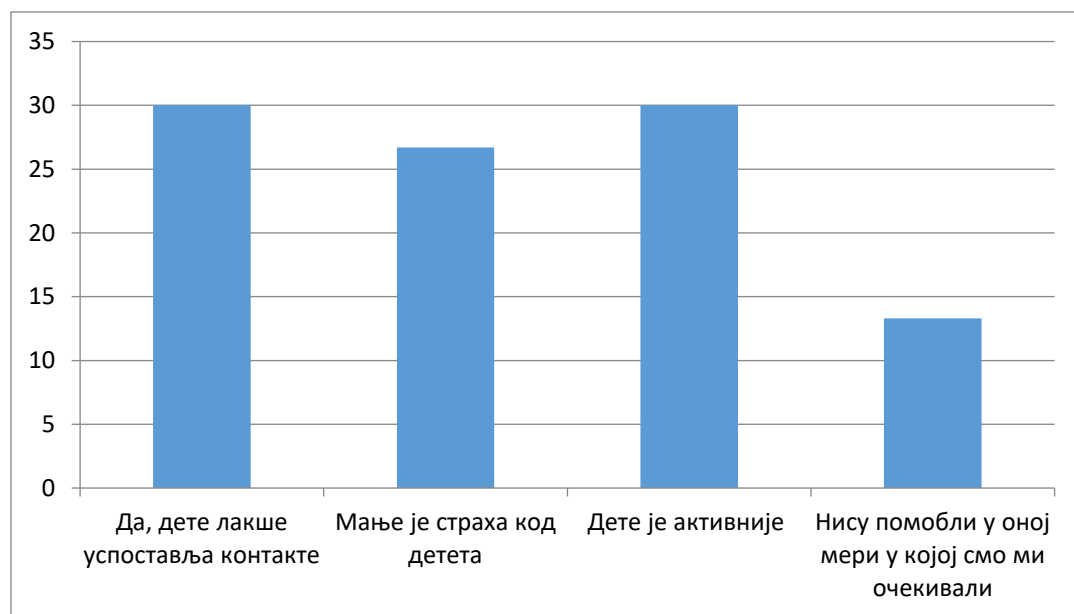
На развоју дечије комуникације родитељи треба да успостави неопходне активности (укључивање детета у интеракцију са билиским рођацима да би се лакше навикло на васпитача, упознавање детета са пријатељима да би дете осећало блискост са непознатим одраслим особама, не звати дете погрдним речима већ што чешће му говорити и другима колико је комуникативан, друштвен и весео).

8. Да ли су вам у адаптацији детета помогли групни рад са дететом и васпитачем?

Табела 8.

	Да, дете лакше успоставља контакте	Мање је страха код детета	Дете је активније	Нису помобли у оној мери у којој смо ми очекивали	Укупно
Број	9	8	9	4	30
%	30	26,7	30	13,3	100

Хистограм 8. Одговори родитеља на питање бр.8 ⁸

⁸8. Да ли су вам у адаптацији детета помогли групни рада са дететом и васпитачем?

- да, дете лакше успоставља контакте
- мање је страха код детета
- дете је активније
- нису помогли у оној мери у којој смо очекивали

На основу хистограма⁸. се види да од 30 родитеља, њих 18, односно 60% је помогао групни рад са дететом и васпитачем јер им је дете активније и лакше успоставља контакте, код њих 8, односно 26,7% је код детета мањи страх након групног рада, док њих 4, односно 13,3% групни рад није помогао у оној мери којој су они очекивали.

Родитељи којима није помогао групни рад, нису били довољно упознати са активностима у оквиру групног рада од стране васпитача, зато су мишљења да им није групни рад помогао у оној мери којој су они очекивали. Улога васпитача је да упозна родитеље са активностима у оквиру групног рада и да се сваки родитељ укључи у рад ове групе да би се дете што боље и лакше адаптирало на новонастале услове у вртићу.

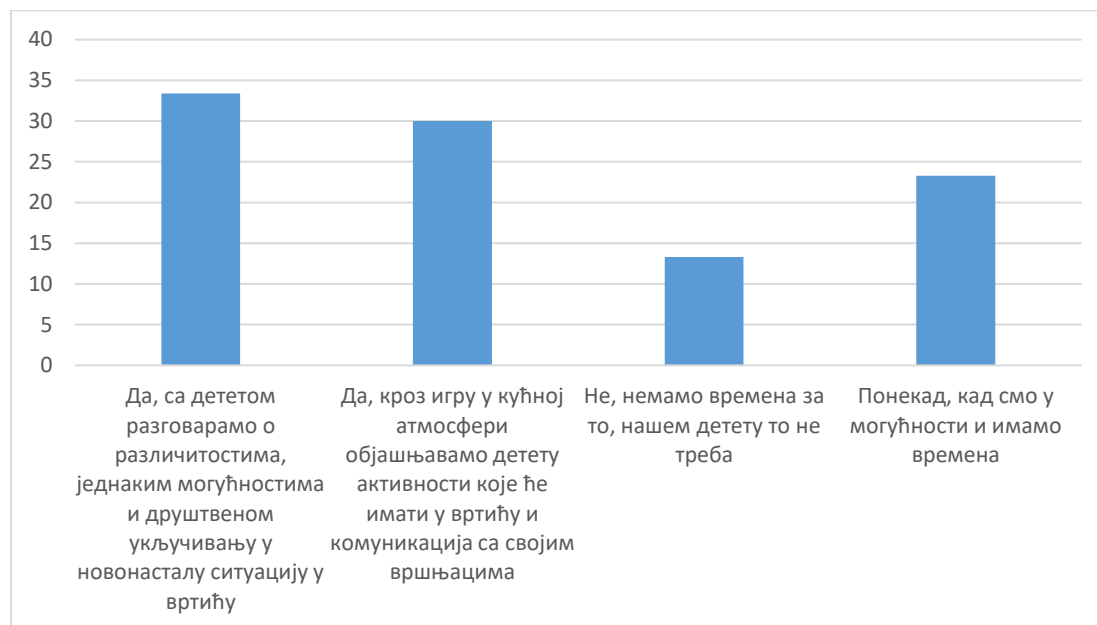
Родитељи се укључују у процес адаптације деце тако што ће бити у групи са својим дететом, а индивидуално укључивање родитеља у групу, планирати тако што сваки родитељ који жели, може бити присутан у групи у одређено време и по распореду који се направи у договору са васпитачима. Садржаји таквог облика сарадње могу бити различити, зависно од могућности родитеља: слободна игра са децом, читање прича, рад са децом у неком центру интересовања, спортске активности, представљање свог занимања или хобија, необавезно дружење са децом, посматрање дневних активности у групи.

9. Да ли код куће упостављате окружење које подстиче равоју детета?

Табела 9.

	Да, са дететом разговарамо о различитостима, једнаким могућностима и друштвеном укључивању у новонасталу ситуацију у вртићу	Да, кроз игру у кућној атмосфери објашњавамо детету активности које ће имати у вртићу и комуникација са својим вршњацима	Не, немамо времена за то, нашем детету то не треба	Понекад, кад смо у могућности и имамо времена	Укупно
Број	10	9	4	7	30
%	33,4	30	13,3	23,3	100

Хистограм 9. Одговори родитеља на питање бр.9

На основу хистограма9. се види да од 30 родитеља, њих 10, односно 33,4%разговарају са својим дететом о различитостима, једнаким могућностима и друштвеном укључивању у новонасталу ситуацију у вртићу, њих 9, односно 30% са дететом кроз игру у кућној атмосфери објашњавају активности које ће имати у вртићу и комуникацију са својим вршњацима, њих 7, односно 23,3% када имају слободног времена од својих обавеза разговарају са детеом и прилагођавају га новонасталој ситуацију у вртићу, док њих 4, односно13,3% немају времена за то и да то њиховом детету не треба.

Родитељи који немају времена за своје дете и који мисле да не треба да постављају услове из вртића у кућне услове за што лакшу адаптацију њиховог детета, нису довољно упућени у адпатциони период и оваквим понашањем могу много да нашkode свом детету.

Васпитач мора својим искуством и знањем да у сарадњи са вртићем развије активности које су усмерене на повећање педагошке писмености родитеља. Практичним активностима потребно је наћи комбинацију различитих облика рада како би се постигла већа мотивисаност и ангажованост родитеља.

У кућним условима родитељи треба да унесу режимске тренутке из вртића, да створе за дете мирну климу без сукоба у породици. Родитељи треба да планирају свој живот имајући на уму своје дете, да се „прилагоде“ карактеристикама адаптације детета.

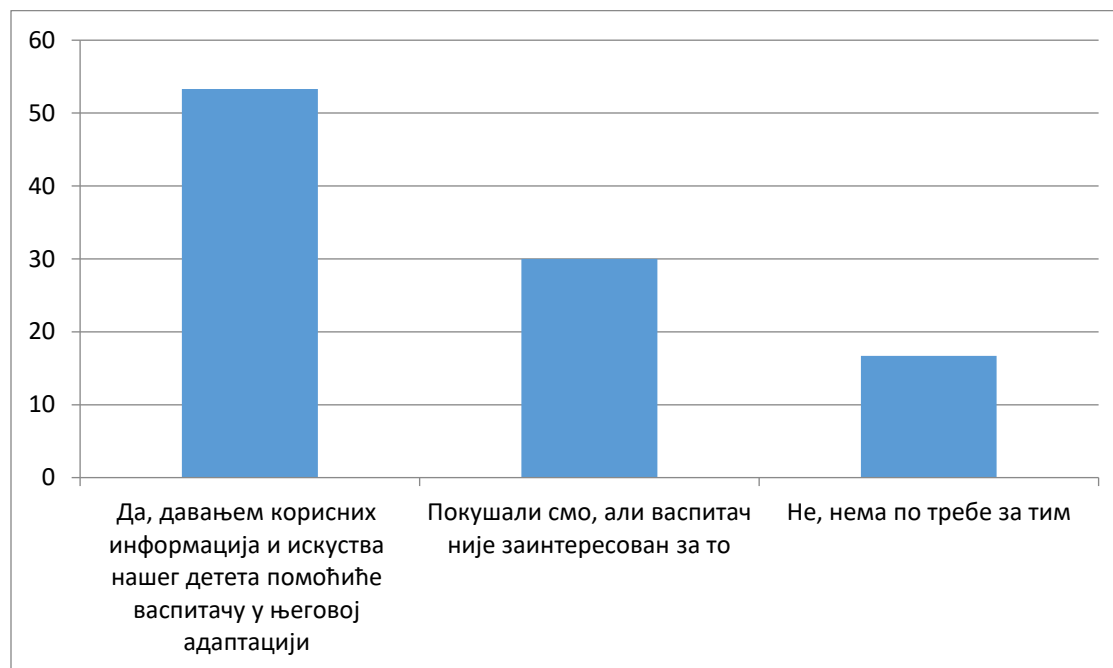
Са дететом треба поступати полако са љубављу, да им је дете драго и вољено, без нервозе и галаме на дете и без кажњавања детета ако плаче или ако неће да остане у вртићу. Током периода адаптације, подржати га емоционално. Родитељи морају знати да су многе негативне манифестације у понашању детета нормалне манифестације процеса адаптације, да ће оне врло брзо почети да се смањују, а затим потпуно нестати. Током читавог овог периода, родитељи морају водити рачуна да дете не осети превише оштро јаз између свогнекадашњег живота, односно живота у кућним условима и садашњег живота, живота у вртићу.

10. Да ли сте размењивали информације и искуства са васпитачем за бољу адаптацију вашег детета?

Табела 10.

	Да, давањем корисних информација и искуства нашег детета помоћиће васпитачу у његовој адаптацији	Покушали смо, али васпитач није заинтересован за то	Не, нема потребе за тим	Укупно
Број	16	9	5	30
%	53,3	30	16,7	100

Хистограм 10. Одговори родитеља на питање бр.10⁹

На основу хистограма10. се види да од 30 родитеља, њих 16, односно 53,3% су размењивали информације и искуства са васпитачем за бољу адаптацију детета, где давањем корисних информација и искуства њиховог детета је помогло васпитачу у адаптацији детета, њих 9, односно 30% су покушали да размене информације и искуства са васпитачем, али он није има времена за њих јер им се правдао да има много обавеза а и није био заинтересован за сарадњу са њима, док њих 5, односно 16,7% уопште нису имали никакву сарадњу са васпитачем у давању информација и искуства њиховог детета, јер васпитач треба да зна свој посао и некак га ради најбоље што зна.

Размењивање информација са васпитачем имају за циљ да сазнају навике и вештине детета, његов режим исхране, режим спавања, вештине игре, да ли дете зна да ступи у контакт са непознатим одраслима и вршњацима, а такође и о томе како дете од миља зову код куће, строго васпитавају или мазе, чиме се игра и да ли уме да се игра.

Тешко је одмах сазнати све навике и карактеристике детета, али ипак, које су карактеристичне особине понашања детета, његова интересовања и склоности - то

10. Да ли сте размењивали информације и искуства са васпитачем за бољу адаптацију вашег детета?

- да, давањем корисних информација и искуства нашег детета помоћиће васпитачу у његовој адаптацији
- покушали смо, али васпитач није заинтересован за то
- не, нема потребе за тим

сунеопходна информација за васпитача.Анализирајући информације добијене од родитеља, васпитач предвиђа адаптацију детета на нове услове живота у предшколској установи, утврђује проблеме који се могу појавити у овом периоду и даје им препоруке како да припреме децу.

Васпитачи који немају довољно искуства за рад са децом и нису довољно упознати са програмом адаптације деце, нису размењивали искуства и информације са родитељима правадајући се да немају времена, да имају много обавеза у вртићу и да нису заинтересовани за сарадњу са њима. Потребно је да се васпитачи додатно едукују у погледу употребе програма адаптације, да су у сталном контакту са старијим колегама током адаптације детета и да уче од њих.

11. Да ли сте активно учествовали у васпитној групи у заједничким активностима са васпитачем

Табела 11.

	Да, веома нам је зачио контакт са нашом и другом децом из групе и васпитачем	Да, активним учествовањем у групи стекли смо поверење у васпитача	Не, нема потребе за тим	Понекад, зависно од времена и наших обавеза	Укупно
Број	10	9	4	7	30
%	33,3	30	13,3	23,4	100

Хистограм 11. Одговори родитеља на питање бр.11¹⁰

На основу хистограма11. се види да од 30 родитеља, њих 10, односно 33,3 је активно учествовало у заједничким активностима са васпитачем у васпитној групи и да им је веома значио контакт са њиховим дететом као и са другом децом из групе и васпитачем, њих 9, односно30% су активним учествовањем у групи стекли поверење у васпитача, њих 7, односно 23,4% је учествовало у заједничким активностима са децом и васпитачем када су имали времена за те активности, док њих 4, односно13,3% није учествовало у овим активностима правдајући се да немају времена јер пуно раде, а васпитачи треба да знају свој посао и нека га раде како треба.

Активним учествовањем родитеља у васпитној групи, родитељи добијају јасну слику о програму и садржају рада са децом, а такође стичу јасан увид у понашање и могућности свог детета у оквиру васпитне групе. Такође, стичу поверење у васпитача јер присуствовањем у васпитној групи добијају јасну слику рада васпитача са децом.

11. Да ли сте активно учествовали у васпитној групи у заједничким активностима са васпитачем?

- да, веома нам је значио контакт са нашом и другом децом из групе и васпитачем
- да, активним учествовањем у групи стекли смо поверење у васпитача
- понекад, зависно од времена и наших обавеза
- не, нема потребе за тим

Дете чији родитељи немају времена и не интересује их овај вид активности ће се теже адаптирати на услове вртића. Савремени темпо и услови живота све више намећу потребу и учешће дечјег вртића у породичном васпитању детета. Имајући у виду чињеницу да развој не може бити само последица спонтаног физичког и психичког сазревања, нити само резултат породичних утицаја, дечији вртић, у ствари, представља вид друштвене бриге и помоћи породици, који се заснива на савременим научним сазнањима и поставкама.

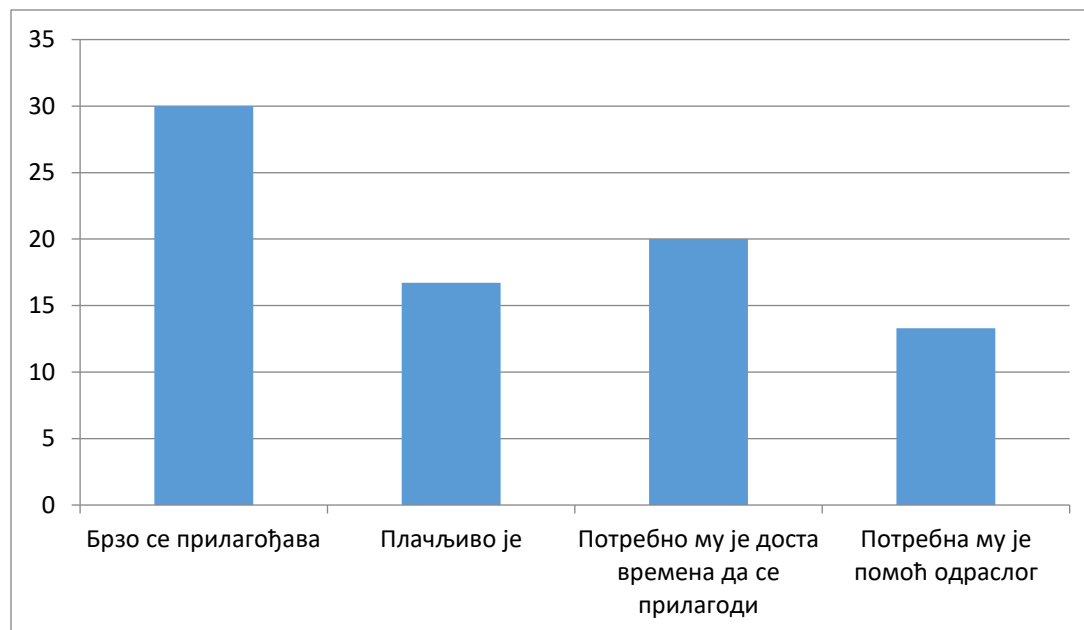
Није потребно посебно доказивати да се огроман утицај породице и вртића остварује спонтано, кроз понашање и емоционалне односе учесника у васпитању, кроз ставове и црте личности које испољавају. Дете, заправо, спонтано учи одређене поступке и начине реаговања у појединим ситуацијама, формира ставове и однос према другим људима, природи и животу, усваја одређене особине личности. Пример понашања у родитељској кући и вртићу представља, у ствари, моћно, или најмоћније средство утицаја на дететов развој.

12. У новим ситуацијама ваше дете реагује:

Табела 12.

	Брзо се прилагођава	Плачљиво је	Потребно му је доста времена да се прилагоди	Потребна му је помоћ одраслог	Укупно
Број	15	5	6	4	30
%	50	16,7	20	13,3	100

Хистограм 12. Одговори родитеља на питање бр.12¹¹

На основу хистограма 12. се види да од 30 родитеља, њих 15, односно 50% је задовољно адаптацијом њиховог детета, јер се њихово дете брзо адаптирало на услове у вртићу, док осталих 15, односно 50% нису задовољни адаптацијом њиховог детета. Њих 6, односно 20 %,је одговорило да је детету требало доста времена да се прилагоди, њих 5, односно 16,7% да је дете било плачљиво током прилагођавања, док њих 4, односно 13,3% да је детету током прилагођавања била потребна помоћ одрасле особе.

Деца која су се теже адаптирала на услове у вртићу су деца која нису била припремљена од старане родитеља и васпитача на услове у вртићу. Ова деца најчешће имају претежно емотивне контакте са одраслима у породици. Код куће се родитељи мало играју са њима, а ако се играју, не активирају превише иницијативу, самосталност деце.

Ова деца имају претерано развијену потребу за пажњом, љубављу и физичким контактом. Задовољити ову потребу за комуникацијом са васпитачем и осталим старијим у вртићу је тешко.

¹¹12. У новим ситуацијама ваше дете реагује:

- брзо се прилагођава
- плачљиво је
- потребно му је доста времена да се прилагоди
- потребна му је помоћ одраслог

Дете се осећа усамљено и непријатно му је, јер васпитач не може да му посвети толико пажње као у породици. Такво дете више воли да се игра само, не обраћајући се одраслој особи за помоћ, без укључивања у заједничку игру и не развија потребну сарадњу са одраслом особом. Немогућност комуникације са другом децом, у комбинацији са потешкоћама у успостављању контаката са одраслима, додатно отежава сложеност периода адаптације. Разлог отежаног навикавања на вртић може бити неусклађеност између превише продуженог емоционалног облика комуникације детета и одраслих и формирања објективне активности која подразумева сарадњу између њих.

Родитељи нису имали сарадњу са васпитачем и осталима у вртићу, па су им се деца теже адаптирала на услове у вртићу. Пре поласка деце у вртић родитељи нису марили за сарадњу и активностима укључивања породице у живот и рад вртића или нису били довољно едуковани око процеса адаптације детета у вртић. Циљана обука родитеља и васпитача даје своје позитивне резултате и уз неповољну прогнозу адаптације, олакшава навикавање детета на нове услове. Узнемиреност и сумњичавост родитеља који превише брину о детету, афективно реагују на све његове услове, ако су конфликтног карактера и преферирају ауторитарни стил васпитања, ако имају потешкоћа у комуникацији са другима, ако често долази до свађа у породици све то може бити разлог неуротизације детета и његове тешке адаптације на предшколску установу.

Деца која су се лакше адаптирала на услове у вртићу су деца која су припремљена од стране родитеља и васпитача, где је била сарадња на релацији родитељ – вртић. Деца су лакше успостављали контакте са вршњацима и васпитачима, самоуверена су, самостална су у својим активностима и др.

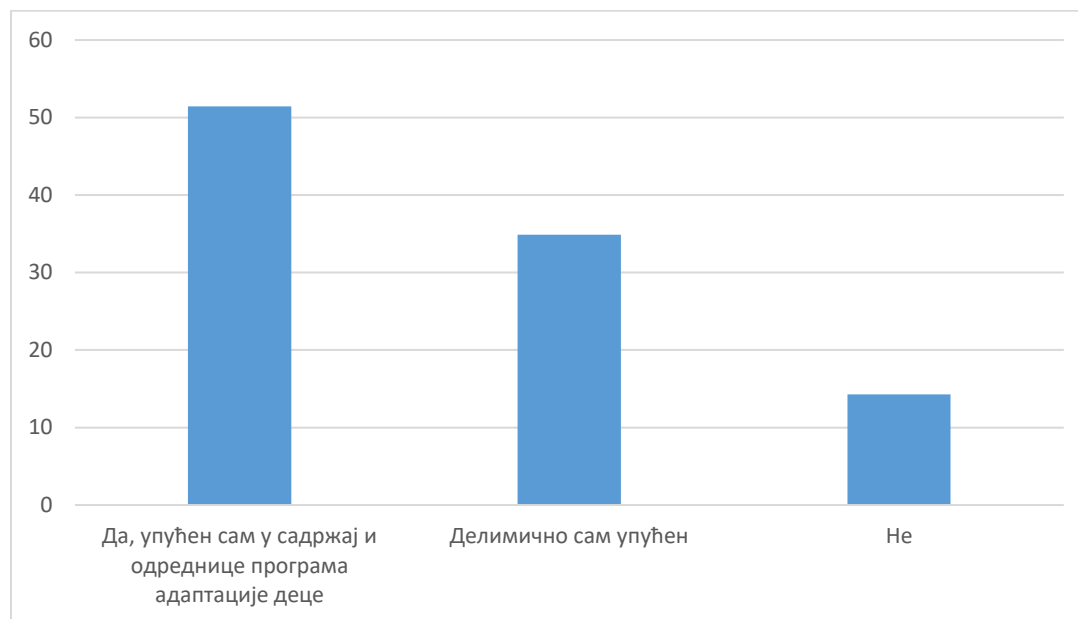
Други задатак је био да утврдим у којој мери васпитачи ступају у контакт са родитељима у сврху боље адаптације детета.

1. Да ли сте упућени у садржај и одреднице програма адаптације деце?

Табела 1.

	Да, упућен сам у садржај и одреднице програма адаптације деце	Делимично сам упућен	Не	Укупно
Број	18	12	5	35
%	51,42	34,29	14,29	100

Хистограм 1. Одговори васпитача на питање бр.1 ¹²

¹²1. Да ли сте упућени у садржај и одреднице програма адаптације деце

- да, упућен сам у садржај и одреднице програма адаптације деце
- делимично сам упућен
- не

На основу хистограма 1. се види да од 35 васпитача, њих 18, односно 51,42% су упућени у садржај и одреднице програма адаптације деце, њих 12, односно 34,29% су делимично упућени, док њих 5, односно 14,29% уопште нису упућени у садржај и одреднице програма адаптације.

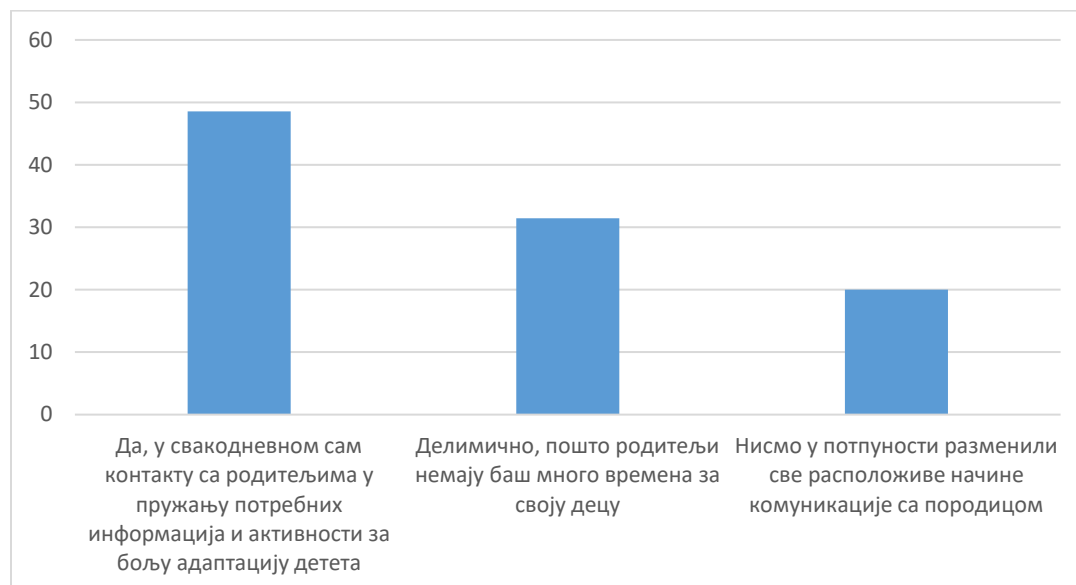
Око половине васпитача сматра да имају потребу за додатном едукацијом у погледу програма адаптације деце и да би коришћењем програма адаптације била боља комуникација са родитељима. Васпитачи имају позитивну унутрашњу и спољашњу мотивацију за стицање нових знања о примени програма адаптације деце у васпитно образовном раду. Тиме су јасно показали своју мотивисаност да користе у целисти програме адаптације у васпитно-образовном раду и потребу за едукацијом у коришћењу програма адаптације.

2. Да ли сте искористили све расположиве начине комуникације са породицом (панои, благовремено организовани састанци са родитељима новоуписане деце, осмишљен кутак за родитеље, индивидуални раговори и др.?)

Табела 2.

	Да, у свакодневном сам контакту са родитељима у пружању потребних информација и активности за бољу адаптацију детета	Делимично, пошто родитељи немају баш много времена за своју децу	Нисмо у попуности разменили све расположиве начине комуникације са породицом	Укупно
Број	17	11	7	35
%	48,57	31,34	20	100

Хистограм 2. Одговори васпитача на питање бр.2¹³

На основу хистограма 2. се види да од 35 васпитача, њих 17, односно 48,57% су у свакодневном контакту са родитељима у пружању потребних информација и активности за бољу адаптацију детета, њих 11, односно 31,43% комуницирају са породицом када они имају времена, док њих 7, односно 20% само у неким ситуацијама комуницирају са породицом.

Више од 50% васпитача нема сарадњу и комуникацију са родитељима, из разлога што немају времена за овакав вид сарадње или због своје нестручности и непознавања процеса адаптације деце на услове у вртићу.

¹³2. Да ли сте искористили све расположиве начине комуникације са породицом (панои, благовремено организовани састанци са родитељима новоуписане деце, осмишљен кутак за родитеље, индивидуални разговори и др.?)

- да, у свакодневном сам контакту са родитељима у пружању потребних информација и активности за бољу адаптацију детета
- делимично, пошто родитељи немају баш много времена за своју децу
- нисмо у попуности разменили све расположиве начине комуникације са породицом

Важан корак у процесу адаптације детета је стварање сарадничког, партнерског односа на релацији родитељи – васпитач који се развија у правцу веће функционалности, континуиране комуникације, комплементарности, равноправности и међусобног уважавања. Васпитач је кључни носиоц и одговорни актер за садржину, квалитет и одрживост сарадње.

Веома је битно да васпитачи буду едуковани у погледу програма адаптације деце и сарадње са родитељима. Потребно је да васпитачи примењују савремене методе комуникације и сарадње са родитељима током адаптације детета на нове услове у вртићу.

Родитељи треба да буду детаљно информисани о свим аспектима вртићког живота и образовног процеса који се посредно или непосредно тичу њихове деце и њих, као и о могућностима на које све начине могу да се укључују у рад вртића и да дају свој допринос унапређењу квалитета васпитно образовног процеса. У том смислу, актуализује се питање избора садржаја и облика рада са родитељима који представљају карику у успостављању партнерског односа на релацији вртић родитељи.

3. Да ли се припремљено дете за вртић, лакше адаптира на нове услове у вртићу?

Табела 3.

	Да, припремљено дете за вртић лакше се укључује у своју васпитну групу	Да, остварује се ближи однос са детом	Не, адаптираће се и без припреме за вртић	Не, дете је размажено, биће занемарено и изолоано од друге деце	Укупно
Број	13	12	3	7	35
%	37,1	34,3	8,57	20	100

Хистограм 3. Одговори васпитача на питање бр.3¹⁴

На основу хистограма 3. се види да од 35 васпитача, њих 13, односно 37,1% одговорило да припремљено дете за вртић лакше се укључује у своју васпитну групу, њих 12, односно 34,3% да припремљено дете за вртић остварује ближи однос са децом, њих 7, односно 20% да деца која су размажена без обзира да ли су припремљена за вртић биће занемарена и одбачена од остале деце, док њих 3, односно 8,57% да ће се деца лако адаптирати на вртиће без обзира на предходну припрему.

Трећина васпитача нису довољно упознати са програмима адаптације деце и морају да се едукују за наведене програме за бољу адаптацију деце и сарадњу са родитељима.

Добром сарадњом између родитеља и васпитача у припреми детета на вртићке услове из приложеног се види да се деца лакше укључују у комуникацију са децом и васпитачем, да нису размажена, да имају свој став, да у активностима које се спроводе у вртићу активни, да се добро играју

¹⁴³. Да ли се припремљено дете за вртић, лакше адаптира на нове услове у вртићу?

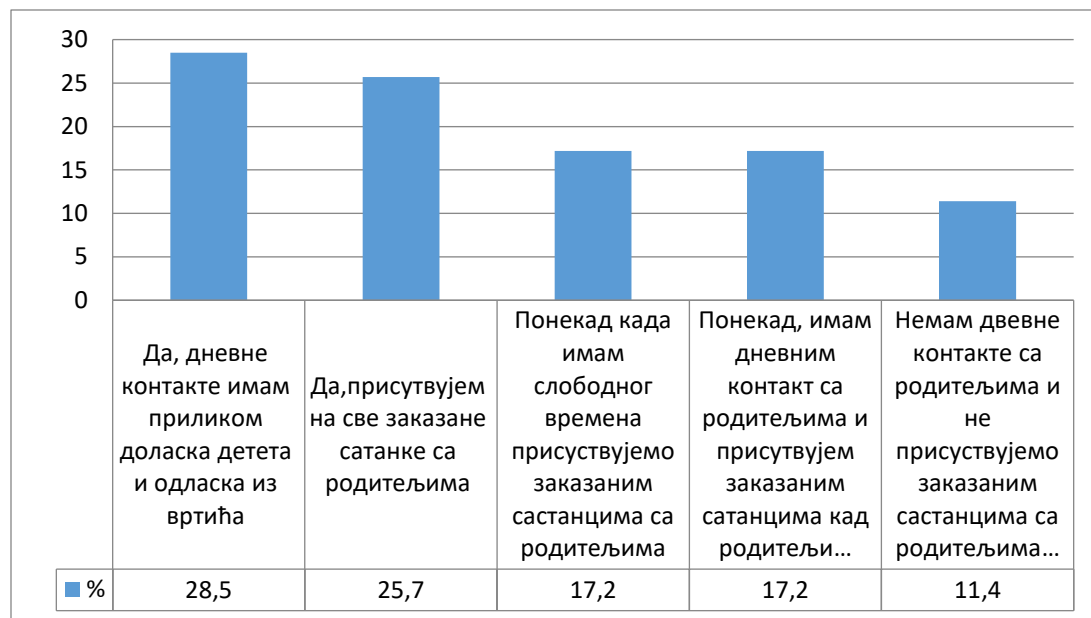
- да, припремљено дете за вртић лакше се укључује у своју васпитну групу
- да, остварује се ближи однос са дететом
- не, адаптираће се и без припреме за вртић
- не, дете је размажено, биће занемарено и изоловано од друге деце

4. Да ли имате дневни контакт и заказане састанке са родитељима детета?

Табела 4.

	Да, дневне контакте имам приликом доласка детета и одласка из вртића	Да, присутвујем на све заказане састанке са родитељима	Понекад када имам слободног времена присутвујем о заказаним састанцима са родитељима	Понекад, имам дневним контакт са родитељима и присутвујем заказаним састанцима кад родитељи имају времена	Немам дневне контакте са родитељима и не присутвује мо заказаним састанцима са родитељима јер нема потреба за тим	Укупно
Број	10	9	6	6	4	35
%	28,5	25,7	17,2	17,2	11,4	100

Хистограм 4. Одговори васпитача на питање бр.4¹⁵

На основу хистограма 3. се види да од 35 васпитача, њих 10, односно 28,5% има дневне контакте са родитељима приликом доласка детета и одласка из вртића, њих 9, односно 25,7% присутвују на све заказане сатанке са родитељима, њих 6, односно 17,2% понекад, када имају слободног времена присутвују заказаним састанцима са родитељима и имају дневне контакте са истим, док њих 4, односно 11,4% немају дневне контакте са родитељима и не присутвују заказаним састанцима са родитељима јер нема потреба за тим.

Васпитачи би требали више да присутвују заказаним састанцима и да имају више дневних контаката са родитељима из разлога што у дневним контактима са родитељима васпитачи могу добити више информација о детету, како се дете понаша у кућни условима, његовим потребама, индивидуалним карактеристикама детета, њихове навике и склоности, ради лакше адаптације на услове у вртићу.

¹⁵4. Да ли имате дневни контакт и заказане сатанке са родитељима детета?

- да, дневне контакте имам приликом доласка и одласка из вртића
- да, присутвујем на све заказане сатанке са родитељима
- понекад, кад имам слободног времена присутвујем заказаним састанцима са родитељима
- понекад, имам дневне контакте са родитељима и присутвујем заказаним састанцима кад родитељи имају времена
- немам дневне контакте са родитељима и не присутвујем заказаним састанцима са родитељима јер нема потребе за тим

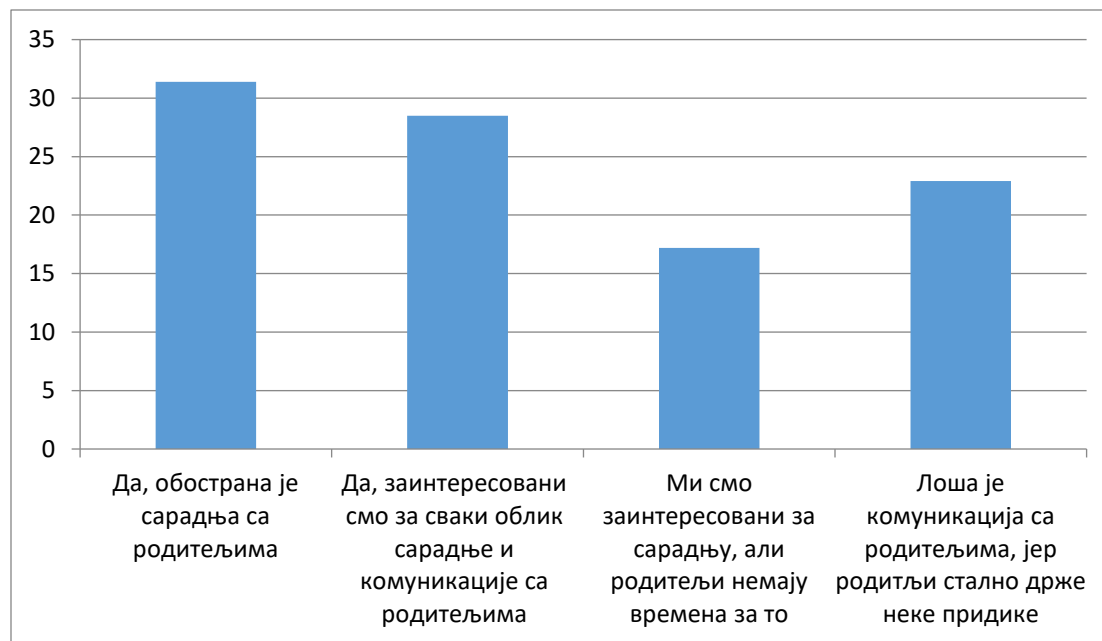
Ради лашке адаптације детета неопходан је стални контакт између родитеља и васпитача, као и органозовани састанци на којима се разговара о раду вртића, упознају се родитељи са областима педагошке делатност вртића, све несугласице и питања родитеља се на овим састанцима решавају. Међусобни ставови између породице и вртића се најоптималније развијају ако су обе стране свесне потребе циљаног утицаја на дете и верују једна другој. Јединство захтева одраслих, љубав и стрпљење, квалификован приступ деци током периода адаптације, игре, образовне активности, чине боравак детета у дечијој установи занимљивим, радосним и корисним.

5. Да ли имате обострану комуникацију са родитељима детета?

Табела 5.

	Да, обострана је сарадња са родитељима	Да, заинтересовани смо за сваки облик сарадње и комуникације са родитељима	Ми смо заинтересован и за сарадњу, али родитељи немају времена за то	Лоша је комуникација са родитељима, јер родитељи стално држе неке придики	Укупно
Број	11	10	6	8	35
%	31,4	28,5	17,2	22,9	100

Хистограм 5. Одговори васпитача на питање бр. 5¹⁶

На основу хистограма 5. се види да од 35 васпитача, њих 11, односно 31,4% имају обострана комуникација са родитељима, њих 10, односно 28,5% су заинтересовани за сваки облик сарадње и комуникације са родитељима, њих 8, односно 22,9% имају лошу комуникацију са родитељима, јер им родитељи стално држе неке придики, док њих 6, односно 17,2% су заинтересовани за сарадњу, али родитељи немају времена за то.

Незаинтересованост родитеља за комуникацију са васпитачима произилази из тога да родитељи нису довољно упознати са свим активностима и радом вртића. Родитељи морају више бити упознати са свим активностима у вртићу током адаптације детета, да размењују све информације са васпитачем о понашању њиховог детета током адаптације и сарадња са васпитачем и осталим особљем вртића је од круцијалног значаја за лакшу адаптацију детета, што укључује активно укључивање породице у образовни процес вртића.

¹⁶⁵. Да ли имате обострану комуникацију са родитељима детета?

- да, обострана је сарадња са родитељима
- да, заинтересовани смо за сваки облик сарадње и комуникације са родитељима
- ми смо заинтересовани за сарадњу, али родитељи немају времена за то
- лоша је комуникација са родитељима, јер родитељи стално држе неке придики

Васпитачи морају бити компетентни за рад у вртићу и морају познавати програме адаптације деце и бити успешни у свом делокругу рада. Они морају својим знањем и умећем подстакнути родитеље на сарадњу и активности током адаптационог периода деце.

Више их укључити у све активности вртића. Квалитет сарадње родитеља са вртићем је основа за касније академске и социјалне исходе код деце. Интеракције на релацији васпитач-родитељ-дете дају прилику и одраслом да учи, да се развија и мења, спознајући кроз њих дете, себе и природу васпитања и смисао властитог деловања.

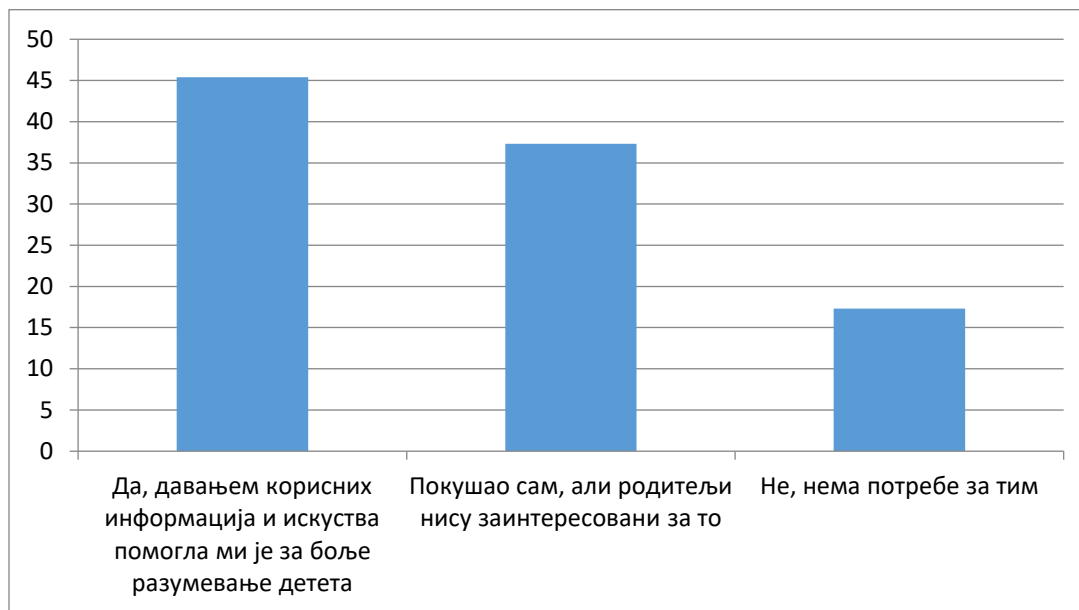
Васпитачи треба да поседују ентузијазам и жељу за сарадњу јер ће неодлучност дати нижи квалитет сарадње. Не треба очекивати исти ниво сарадње и мотивације свих родитеља, зато васпитач треба мотивисати све родитеље на сарадњу и да размишља о томе какве ефекте на родитеље и децу има неукључивање родитеља. У сарадњи са родитељима васпитач треба да се труди да их што боље информисе о свима кативностима у вртићу и да буде једнака ангажованост свих родитеља. Код пасивних родитеља васпитач треба да приђе на одређен начин обилно користећи примере раније успешне сарадње и помоћ родитеља који већ одлично сарађују.

6. Да ли сте размењивали информације и искуства са породицом за бољу адаптацију њиховог детета?

Табела 6.

	Да, давањем корисних информација и искуства помогла ми је за боље разумевање детета	Покушао сам, али родитељи нису заинтересовани за то	Не, нема потребе за тим	Укупно
Број	16	13	6	35
%	45,4	37,3	17,3	100

Хистограм 6. Одговори васпитача на питање бр. 6¹⁷

На основу хистограма 6. се види да од 35 васпитача, њих 16, односно 45,4% је добијањем корисних информација и искуства помогло за боље разумевање детета, њих 13, односно 37,3% су покушали да ступе у контакт са родитељима али они нису били заинтересовани за размењивање информације и искустава за бољу адаптацију детета, док њих 6, односно 17,3% нису размењивали информације са родитељима јер мисле да нема потребе за тим.

Веома је битно да за успешну адаптацију детета буде добара сарадња између васпитача и родитеља и у давању узајамних информација, родитељи да дају потребне информације о детету, где анализирајући информације добијене од родитеља, васпитач предвиђа адаптацију детета на нове услове живота у предшколској установи, утврђују проблеме који се могу појавити у овом периоду и дају информације родитељима како да припреме децу за вртић.

¹⁷6. Да ли сте размењивали информације и искуства са породицом за бољу адаптацију њиховог детета?

- да, давањем корисних информација и искуства помогла ми је за боље разумевање детета
- покушао сам, али родитељи нису заинтересовани за то
- не, нема потреба за тим

Код родитеља који нису за сарадњу или који су пасивни, улога васпитача је да на основу свог искуства их заинтересује и да им приђе на одређен начин и пружи сарадњу са предлогом конкретних мера које би допринеле решавању одређених проблема у развоју и понашању њиховог детета.

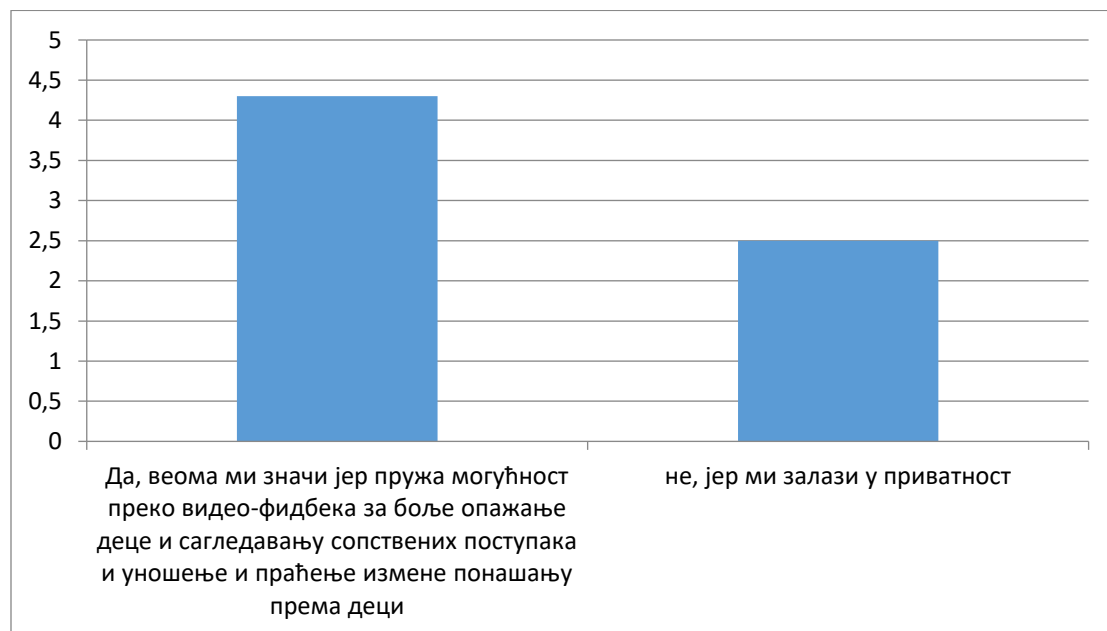
За успешну сарадњу са родитељима, васпитач треба да створи лежерну атмосферу, у контакту са родитељима да буде општен, да прихвати родитеље као партнере а не само као помоћ, као посматраче и слично. У процесу сарадње развијати партнерске односе са родитељима, путем међусобног разумевања, уважавања и помагања. Потребно је да предвиди какве ће информације тражити од родитељима, при чему треба поћи од тога шта он жели да зна па то интересовање проширити на друге домене. Посебно у подизању педагошке културе родитеља заснивати на стварним потребама и интересовањима родитеља, а у њиховој реализацији примењивати активне методе и облике учења.

7. Да ли сте учествовали у четворонедельном програму за васпитаче?

Табела 7.

	Да, веома ми значи јер пружа могућност преко видео-фидбека за боље опажање деце и сагледавању сопствених поступака и уношење и праћење измене понашању према деци одитељи	Не, не, јер ми залази у приватност	Укупно
Број	19	16	35
%	54,3	45,7	100

Хистограм 7. Одговори васпитача на питање бр. 7¹⁸

На основу хистограма 7. се види да од 35 васпитача, њих 19, односно 54,3% је учествовало у четворонедељном програму за васпитаче, где им је тај програм пружио могућност да преко видео-фидбека боље опажају децу и сагледавају сопствене поступке у понашању према деци, док њих 16, односно 45,7% није учествовало у наведеном програму јер спровођење програма им превише залази у интиму.

Васпитачи који нису учествовали у наведеном програму се више базирају на традиционалне програме адаптације и нису заинтересовани за едукацијом рада у новим програмима.

„TuningIn” програм се базира на видео-фидбеку и то јечетворонедељни програм за васпитаче у коме важну улогу имају видео-снимци њиховог рада у групи, чијом анализом се пружа могућност за боље опажање и пажљивије тумачење дечјих сигнала, сагледавање сопствених поступака и уношење и праћење измена у понашању према деци.

Овај програм укључује ангажовање консултаната који снима видео-материјал, води састанке са васпитачима и усмерава њихово напредовање и међусобно повезивање, али не

¹⁸⁷. Да ли сте учествовали у четворонедељном програму за васпитаче?

- да, веома ми значи јер пружа могућност преко видео-фидбека за боље опажање деце и сагледавању сопствених поступака и уношења и праћење измене понашању према деци
- не, јер ми залазе у приватност

представља деотима који обучава. Задатак развоја сигурне базе у релацији са васпитачем представља промену улоге стручног сарадника у васпитној установи јер мења начин индивидуалне сарадње стручног сарадника са васпитачима. Васпитачи, истражујући своју сензитивност, личне обрасце бриге и сопствени унутрашњи модел афективне везаности, међусобном разменом, успостављају ближи однос са другим члановима групе подршке, па тако и са стручним сарадником.

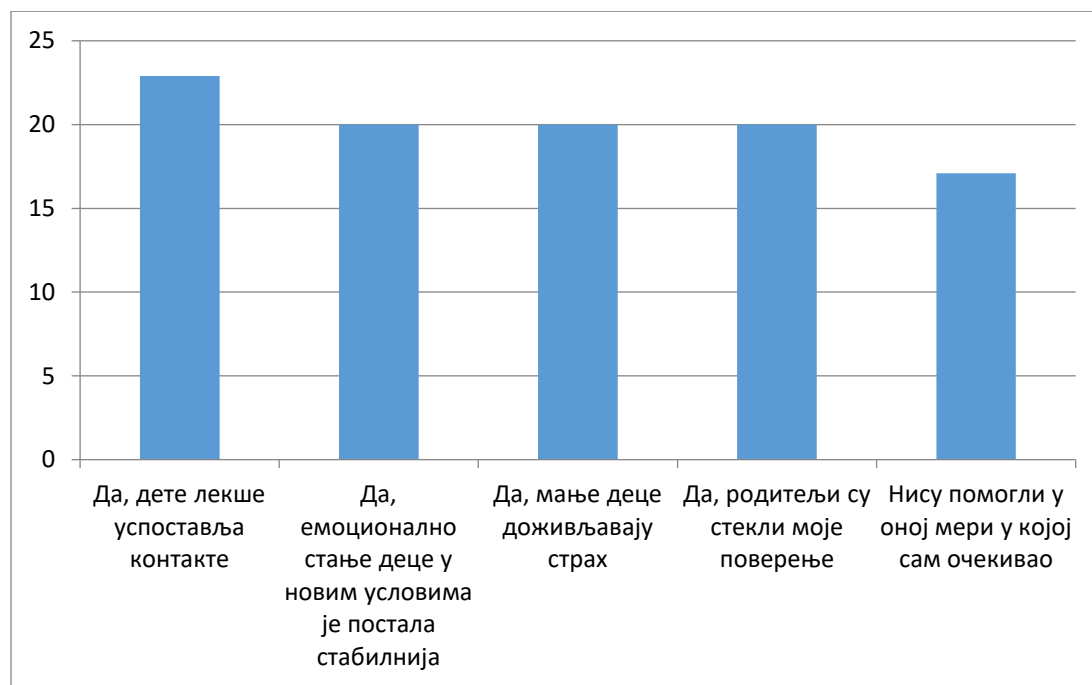
Група подршке је, као један од задатака, поставила и формирање круга сигурности за васпитаче. Овај задатак група својим радом испуњава тиме што сваки од њених чланова може добити потребна знања, помоћ и подршку било од стране колега, било од стране стручног сарадника. Посебно се то истиче у ситуацијама где васпитач не може јасно да препозна тип афективне везаности мајке и детета, па су му потребна додатна знања или сугестије.

8. Да ли су вам у адаптацији детете помогли групни рад са дететом и родитељима?

Табела 8.

	Да, дете лакше успоставља контакте	Да, емоционално стање деце у новим условима је постала стабилнија	Да, мање деце доживљавају страх	Да, родитељи су стекли моје поверење	Нису помогли у оној мери у којој сам очекивао	Укупно
Број	8	7	7	7	6	35
%	22,9	20	20	20	17,1	100

Хистограм 8. Одговори васпитача на питање бр. 8¹⁹

На основу хистограма 8. се види да од 35 васпитача, њих 29, односно 82,8% је групни рад помогао јер деца лакше успостављају контакте, емоционално стање деце у новим условима је постала стабилнија, мање деце доживљавају страх и родитељи су стекли њихово поверење, док њих 6, односно 17,1% није помогао групни рад у оној мери у којој су они очекивали.

Активним учествовањем васпитача у васпитној групи, васпитач у сарадњи са родитељима и дететом добија потребне информације о детету за лакшу адаптацију. Током учествовања у групном раду васпитач је стекао поверење родитеља, јер присуствовањем у васпитној групи родитељи добијају јасну слику рада васпитача са децом. Васпитачи који нису задовољни групним радом су васпитачи који нису могли упоставити сарадњу са родитељима, чија је улога да их на основу свог искуства заинтересу и да им приђу на одређен начин и пружи сарадњу са предлогом конкретних мера које би допринеле решавању одређених проблема у развоју и понашању њиховог детета.

¹⁹8. Да ли су вам у адаптацији деце помогли групни рад са дететом и родитељима?

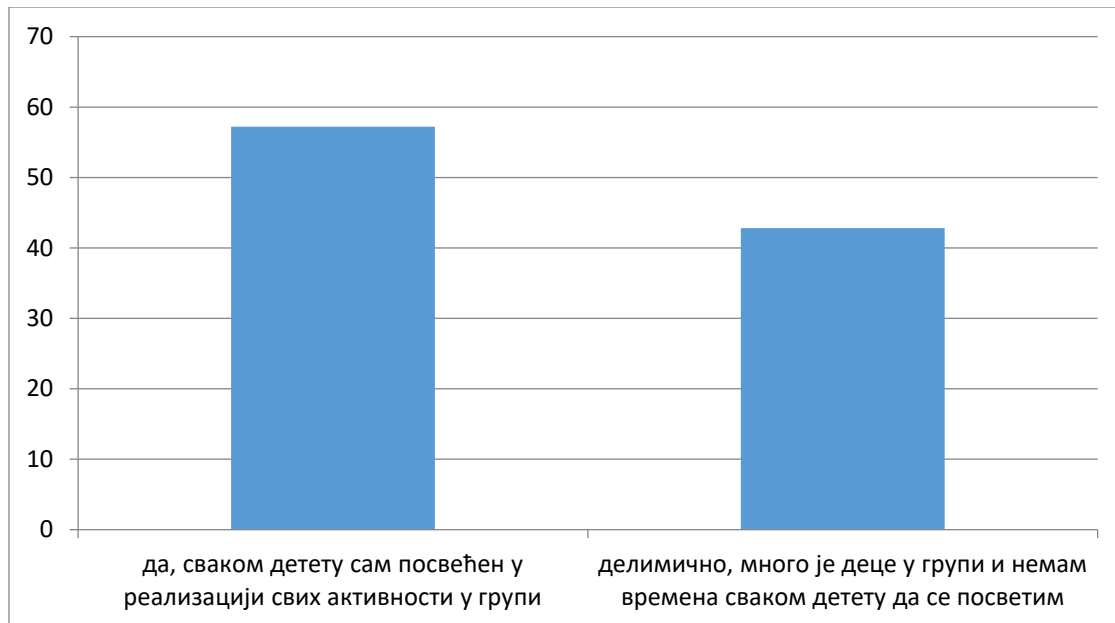
- да, дете лакше успоставља контакт
- да, емоционално стање деце у новим условима је постало стабилније
- да, мање деце доживљавају страх
- да, родитељи су стекли моје поверење
- нису помогли у оној мери у којој сам очекивао

9. Да ли сте посвећени сваком детету у васпитној групи

Табела 9.

	Да, сваком детету сам посвећен у реализацији свих активности у групи	Делимично, много је деце у групи и немам времена сваком детету да се посветим	Укупно
Број	20	15	35
%	57,2	42,8	100

Хистограм 9. Одговори васпитача а на питање бр. 9²⁰

На основу хистограма 9. се види да од 35 васпитача, њих 20, односно 57,2% је посећено сваком детету у реализацији свих активности у групи, док њих 15, односно 42,8% немају времена да се сваком детету посвете по на особ.

Васпитачи који нису имали времена да се посвете сваком детету, треба да раде у малим групама, тако да могу детаљно и са посебном пажњом се посветити сваком детету.

Предност рада у малим групама је да деца активније учествују у пројектима и граде тимски дух, било да је у питању едукативна игра, квиз, плес или нека друга активност.

²⁰⁹. Да ли сте посвећени сваком детету у васпитној групи?

- да, сваком детету сам посвећен у реализацији свих активности у групи
- делимично, много је деце у групи и немам времена сваком детету да се посветим

Такође, конфликт међу децом су сведени на минимум. Неформална атмосфера доводи до тога да сва деца у сваком тренутку буду укључена у програм и већа је посвећеност детету, а њихова пажња је више одржива, него у већим групама. На тај начин васпитач гради поверење и љубав између деце и родитеља.

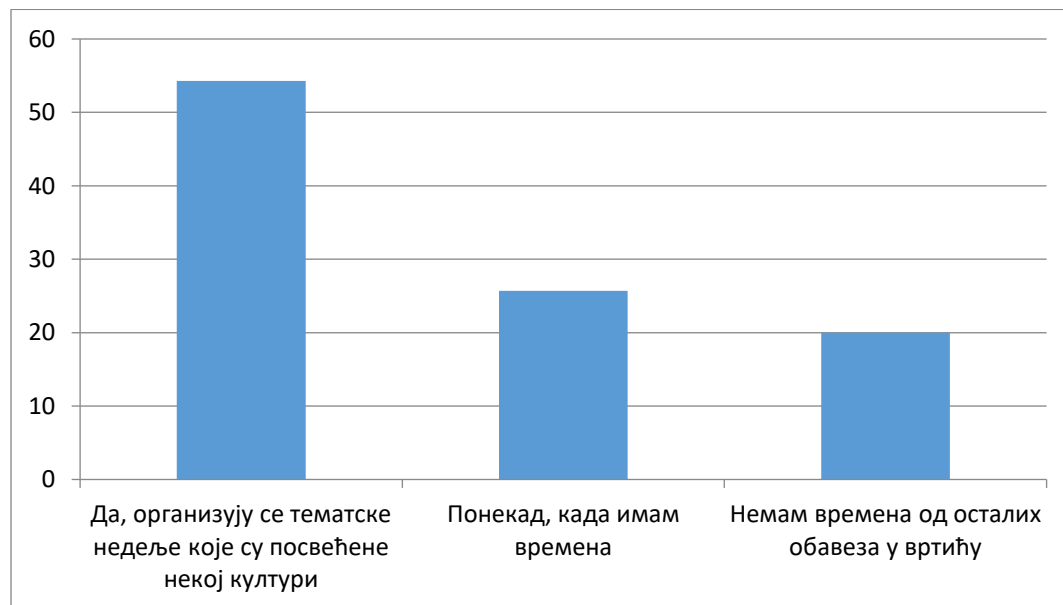
Радам у малим групама је већа могућност за повратне информације, а и мања је вероватноћа да ће се дете разболети.

10. Да ли подстичете активности за промоцију различитости у вртићу?

Табела 10.

	Да, организују се тематске недеље које су посвећене некој култури	Понекад, када имам времена	Немам времена од осталих обавеза у вртићу	Укупно
Број	19	9	7	35
%	54,3	25,7	20	100

Хистограм 10. Одговори васпитача а на питање бр. 10²¹

²¹10. Да ли подстичете активности за промоцију различитости у вртићу?

- да, организује се тематска недеље које су посвећене некој култури
- понекад, када имам времена
- немам времена од осталих обавеза у вртићу

На основу хистограма 10. се види да од 35 васпитача, њих 19, односно 54,3 %организују тематске недеље које су посвећене некој култури, њих 9, односно 25,7% понекад, када имају времена за те активности, док њих 7, односно 20% немају времена за те активности од осталих обавеза у вртићу.

Организовањем тематских недеља васпитачи упознају децу са различитим културама неког народа. У мањим групама је ограничена радионица са различитим активностима где су учествовали деца и родитељи. Циљ оваквих активности је разумевање процеса настајања стереотипа и предрасуда, као и разумевање проблема у интеркултуралној комуникацији. Радом у оваквим групама ће васпитачи имати времена да се посвете овим активностима.

11. Да ли пратите степен развоја адаптације код деце?

Табела 11.

	Да, пратим степен развоја адаптације деце	Да, веома нам је битно у сарадњи са родитељима да се дете што боље адаптира	Понекад, када имам времена за то	Не, нема потребе за тим	Укупно
Број	13	13	6	3	35
%	37,1	37,1	17,2	8,6	100

Хистограм 11. Одговори васпитача а на питање бр. 11²²

На основу хистограма 11. се види да од 35 васпитача, њих 13, односно 37,1% прате степен развоја адаптације деце, њих 13, односно 37,1% сматра да им је веома битна сарадња родитеља да би се дете што боље и лакше адаптирало, њих 6, односно 17,2% понекад када имају времена да прате степен адаптације код деце, док њих 3, односно 8,6% не прате степен развоја адаптације код деце јер немају потребе за тим.

Повећање капацитета за успостављање сигурних веза са децом подразумева, пре свега, повећање сензитивности васпитача. Сензитиван васпитач зна да тачно интерпретира сигнал детета, да прати и препозна његове потребе и емоције и на њих прикладно и на време одговори. Повећање капацитета за пружање помоћи родитељима у успостављању и одржавању сигурних веза са децом. Деца која имају несигурне обрасце веза са родитељима, доносе их ујаслену групу и у релацију са васпитачем. Велики изазов који се тако пред васпитача поставља јесте успостављање сигурне базе дете-васпитач у ситуацији када то отежавају несигурни обрасци везаности у претходном искуству детета.

²²11. Да ли пратите степен развоја адптације код деце?

- да, пратим степен развоја адптације деце
- да, веома нам је битно у сарадњи са родитељима да се дете што боље адаптира
- понекад, када имам времена
- не, нема потребе за тим

5. ЗАКЉУЧАК

Половина испитаних родитеља припремају дете за полазак у вртић, што нисам очекивала, јер би требало да је већина родитеља припремало своју децу за полазак у вртић ради лакше адаптације. Више од половине васпитача сматра да припремљено дете за вртић се лакше адаптира на прихватање васпитача, деце у групи и на услове у вртићу.

Такође се доказало да родитељи немају превише времена за своје дете правдајући се да су презапослени и уморни да би се посветили свом детету. Слабија укљученост родитеља у активности у вртићу не мора значити да они не желе да учествују у активностима које се могу организовати у вртићу. Разлог мање укључености родитеља може бити и то што понуђени садржаји сарадње нису у складу са потребама и интересовањима родитеља, њиховим радним временом, образовним нивоом и слично.

Васпитачи би требало да прилагоди облике и садржаје сарадње специфичностима родитеља. Ток прилагођавања детета зависи од самопуздања и смиреност детета.

Потребна је сарадња између родитеља и васпитача, где ће их васпитач едуковати о припреми детета за полазак у вртић, разним смерницама и упуштвима за даљу адаптацију и понашање. Из искуства васпитача, родитељи треба да поступају према упуштвима васпитача и да се за сваку нејасноћу и дилему консултују управо са њим.

Више од половине васпитача је упућено у садржај и одреднице програма адаптације деце, остали васпитачи су делимично упознати или нису упознати са наведеним програмом. Ово указује на неупућеност и необразованост васпитача. Потребна је додатна едукација васпитача у погледу програма адаптације деце.

Сарадња родитеља и васпитача је на завидном нивоу, што нисам очекивала, јер би требало да већина васпитача и родитеља имају добру комуникацију зарад добробит детета и његову бољу адаптацију. Такође се доказало да су више од половине васпитача и родитеља учествовали у креирању и реализацији програма адаптације деце, да су укључени у комуникацији и васпитно образовном процесу деце и да је након састанака боља сарадња између родитеља и васпитача.

Трећина родитеља и васпитача немају времена и нису заинтересовани за узајамну комуникацију. Потребно је да васпитачи и родитељи активније саслушају једни друге и буду истински заинтересовани за програме адаптације деце, да би имали што бољу комуникацију, а што ће бити бенифит за дете и његову бољу адаптацију.

Групни рад васпитача родитеља и деце помаже се успешној адаптацији детета.

Групним радом дете је активније и успоставља лакше контакте, мањи је страх код детета од васпитача и остале деце из групе, емоционално стање детета у новим условима је стабилније. Такође се доказало да се групним радом стекло поверење између васпитача и родитеља.

Сазнања добијена овим истраживањем су: боља сарадња родитеља и васпитача у процесу адаптације детета, едукација васпитача за нове програме адаптације, активније укључивање родитеља у рад вртића, размена више информација између васпитача и родитеља, присуствовање родитеља свим састанцима и активностима у вртићу, унапређење сарадње са породицом, разрада различитих облика и начина сарадње и активно укључивање породице у живот и рад вртића, родитељи треба да буду упознати са процесом адаптације детета и да припреме дете за вртић по препорукама васпитача.

Дакле, сазнања добијена овим радом требала би јасније одредити значење и потребу заступљености сарадње између родитеља и вртића, а поткрепљена су резултатима истраживања у домену укључивања родитеља у живот и рад вртића.

Очекујемо како ће употребљивост резултата бити подстицајна, не само за примену сарадње васпитача и родитеља у оптималним условима, него и за остваривање боље и лакше адаптације деце. Резултати ће придонети бољој и јасној сарадњи родитеља и вртића у успешној адаптацији детета. Јасна стручна усаглашеност рада васпитача, учешће родитеља и повољна микроклима у вртићу је кључ оптималног тока адаптације мале деце на вртић. Организовањем свеобухватног система који прати адаптацију деце, који укључује психолошку едукацију родитеља, систем пропратних и развојних активности и посебно окружење за развој детета у групи, онда је адаптација на услове у вртићу бржа и безболнија.

ЛИТЕРАТУРА

1. Айсина Р., Дедкова В., Хачатурова Е. Социализация и адаптация детей раннего возраста / Ребенок в детском саду. – 2003. – №5. – с.49 – 53; №6 – с.46 –51
2. Антропова, М. В. и Кольцова, М. М. Психофизиологика зрелост деце. Београд: Завод за учебнике и наставна средства, 1986.
3. Аксарина М.Н. Воспитание детей раннего возраста. - М., 2007.- 64 с.
4. Алямовская, В. Г. Ясли - это серьезно [Текст] / В. Г. Алямовская. – М. : ЛИНКА-ПРЕСС, 1999. – 144 с.
5. Афонькина, Ю. А. Психологическая безопасность ребенка раннего возраста. Современные технологии. Программа адаптации. Диагностические методики. Игровой материал [Текст] / Ю. А. Афонькина. – Волгоград : Учитель, 2012. – 105 с
6. Арнаутова Е.П. Когда ребенку трудно справиться с ситуацией: каковы способы родительской поддержки; Научно-методический журнал для педагогов и родителей „Детский сад от А до Я“ 3, 2015
7. Арнаутова, Е. П. Социально-педагогическая практика взаимодействия семьи и детского сада в современных условиях // Детский сад от А до Я. №4. 2004, С. 23–35
8. Белкина В. Н., Белкина Л. В. Адаптация детей раннего возраста к условиям ДОУ: Учебное пособие. – М.: Учитель, 2004.
9. Безрукова, В. С. Педагогика [Текст] / В. С. Безрукова. – Екатеринбург, 1994.
10. Васильева В. Эмоциональные проблемы у детей в период адаптации к дошкольному учреждению//Дошкольное воспитание. - 2006, №10.
11. Васильева, Л.И. (2011) Эмоциональное благополучие ребенка в период адаптации к детскому саду / Васильева Л.И., Маховская И.О., Яковлева Е.Ю. // Психолог в детском саду. – №3. – С. 102-116.
12. Ватутина, Н. Д. Ребенок поступает в детский сад [Текст] : пособие для воспитателей детского сада / Н. Д. Ватутина. – М. : Просвещение, 1993. – 80 с
13. Выготский, Л. С. Вопросы детской психологии [Текст] / Л. С. Выготский. – Санкт-Петербург : СОЮЗ, 2007. – 224 с.
14. Виноградова [и др.]; под ред. Н. В. Микляевой. Детский сад и молодая семья: основы успешного взаимодействия: метод, пособие : ТЦ Сфера, 2010. – 128 с.

15. Грицанов А.А. Новейший философский словарь. — Минск: Книжный Дом. 1999.
16. Гойхман, О.Я. Речевая коммуникация [Текст]: учебник для студентов высших учебных заведений / О.Я. Гойхман, Т.М. Надеина - 2-е изд., перераб. и доп. - Москва: ИНФРА-М, 2012. - 272 с.
17. Гордашников В. А., Осин А. Я. Образование и здоровье студентов медицинского колледжа, Академия Естествознания, 2009, 89с.
18. Галигузова Л.Н. Пора в ясли детский садик//MyKid/ - 2006, №5.
19. Давыдова О.И. Адаптационные группы в ДОУ: Методическое пособие / О.И. Давыдова, А.А. Майер. - М.: ТЦ «Сфера», 2006. - 128 с.
20. Дуброва, В. П. (1997) Теоретико-методические аспекты взаимодействия детского сада и семьи : учеб. пособие. Минск.
21. Ермолаева Е.П. Психология социальной реализации профессионала /Е.П. Ермолаева. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – 344 с.
22. El Nokali, N. E., Bachman, H. J., & Votruba-Drzai, E. (2010). Parent involvement and children's academic and social development in elementary school. *Child Development*, 81(3), 988-1005
23. Евдокимова, Е. С. Педагогическая поддержка семьи в воспитании дошкольника [Текст] / Е. С. Евдокимова. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 96 с.
24. Epstein, J. L., & Sanders, M. G. Family, school, and community partnerships. In M. H. Bornstein (Ed), *Handbook of parenting: Practical issues in parenting* (Vol. 5, pp. 407-437). Mahwah, NJ: Erlbaum, 2002
25. Epstein, J. This we believe and now we must act: improving schoolfamily- community partnerships in the middle grades. *Middle School Journal*, 1996, 28(2), 43-48.
26. Зубова Г. Психолого-педагогическая помощь родителям в подготовке малыша к посещению детского сада / Г. Зубова, Е. Арнаутова // Дошкольное воспитание. - 2004. - №7. - С.66-77.
27. Заводчикова, О. Г. Адаптация ребенка в детском саду: взаимодействие дошкольного образоват. учреждения и семьи: метод. пособие для воспитателей [Текст] / О. Г. Заводчикова. – М. : Просвещение, 2007. – 79 с.
28. Закон о основама система васпитања и образовања (2021) "Сл. гласник РС", бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон, 6/2020 и 129/2021

29. Захаров А. И, Психотерапия неврозов у детей и подростков. — Л.: Медицина, 1979, 1482 с.
30. Зверева, О. Л. (1994) Идеи гуманизации в работе воспитателя с родителями // Методический журнал детского сада / под ред. проф. Р. С. Буянова. М. : А.П.О. С. 51–74.
31. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: учеб.пос. для студ. вузов / Е.А. Климов. – 4-е изд., стер. – М., 2010. – 304 с.
32. Костина В. Новые подходы к адаптации детей раннего возраста//Дошкольное воспитание. - 2006, №1.
33. Кирюхина, Н. В. Организация и содержание работы по адаптации детей в ДОУ: практ. пособие [Текст] / Н.В. Кирюхина. – М.: Айрис-пресс, 2006. – 112 с
34. Козлова, А. В. Работа ДОУ с семьей. Методические рекомендации [Текст] / А. В. Козлова, Р. В. Дешеулина. – М. : Сфера, 2007
35. Костяк, Т. В. Психологическая адаптация ребёнка в детском саду: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений [Текст] / Т. В. Костяк. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 176 с.
36. Кочетова, Н. А. Взаимодействие семьи и ДОУ. Программы развития детско-родительских отношений; совместная деятельность педагогов, родителей и детей. Соответствует ФГТ и ФГОС [Текст] / Н. А. Кочетова, И. А. Жёлтикова, М. А. Тверетина. – М.: Учитель, 2014. – 218 с.
37. Крњаја, Ж., & Мишкељин, Л. Од учења ка подучавању, Београд:Лаћарак, AMGraphic, 2006
38. LaRocque, M., Kleiman, I., & Darling, S. M. Parental involvement: The missing link in school achievement. Preventing School Failure, 2011, 55(3), 115-122
39. Мони́на, Г. Б. Проблемы маленького ребенка [Текст] / Г. Б. Мони́на, Е. К. Лютова. – Санкт – Петербург : Речь, 2002. – 238 с.
40. Морозова, Е. Н. Группа кратковременного пребывания: мой первый опыт сотрудничества с родителями [Текст] / Е. Н. Морозова // Дошкольное воспитание. – 2002. – № 11. – С. 10 – 14.
41. Майер, А. А. 555 идей для вовлечения родителей в жизнь детского сада [Текст] / А. А. Майер. – М. : Сфера, 2012. – 128 с.
42. Мочалова О.Л. Адаптация детей к ДОУ//Ребёнок в детском саду. – 2006, №4.

43. Овсепян, К. Я иду в детский сад. Проблемы адаптации [Текст] / Карина Овсепян. – М. : Карапуз, 2011. – 18 с.
44. Обухова, Л. Ф. Детская психология [Текст] / Л. Ф. Обухова. – М. : Владос, 2007. – 530 с.
45. Павловић Бренеселовић, Д. Односи на раним узрастима, уА. Бауцал (Ур.) Стандарди за развој и учење деце раних узраста уСрбији (стр. 133-149). Београд: УНИЦЕФ и Институт за психологијуФилозофског факултета Универзитета у Београду, 2012
46. Павловић Бренеселовић, Д., & Крњаја, Ж. Каледоскоп: основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања. Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2017
47. Пешикан, А & Антић, С. Учење и развој на раним узрастима, у А. Бауцал (Ур.) Стандарди за развој и учење деце раних узраста у Србији (стр. 85-112). Београд: УНИЦЕФ и Институт за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, 2012
48. Печора Л.К., Пантюхина Г.В. Дети раннего возраста в дошкольных учреждениях .- М.: Владос, 2007.- 76 с.
49. Powell, D. R., Son, H., File, N., & San Juan, R. R. (2010). Parentschool relationships and children’s academic and social outcomes in public school prekindergarten. *Journal of School Psychology*, 48(4), 269-292
50. Рогалева, Н. А. Психологический клуб для родителей в детском саду [Текст] / Н. А. Рогалева. – М. : Издательство «Скрипторий», 2010. – 120 с
51. Serpell, Z. N., & Mashburn, A. J. (2011). Family-school connectednessand children’s early social development. *Social Development*, 21(1),21-46
52. Сотникова В. Самые маленькие в детском саду (Из опыта работы московских педагогов). – М.: ЛИНКА-ПРЕСС, 2005
53. Спиваковская А. С. Профилактика детских неврозов. — М.: Изд. МГУ, 1988.
54. Стојковић, И., Марков, З., & Јелић, М. Корелати опажања сарадње између родитеља и васпитача у предшколским установама, у М. Станчић, А. Тадић и Т. Николић Максић (Ур.) Зборник радова са националног научног скупа Сусрети педагога: „Васпитање данас” (стр.127-132), 29-30 септембар, Београд: Одељење за

- педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду и Педагошко друштво Србије, 2017 .
55. Теплюк С. Улыбка малыша в период адаптации С. Теплюк // Дошкольное воспитание. - 2006. - №4. - С. 46-51.
56. Тонкова-Ямпольская Р.В. Основы медицинских знаний. - М.: Просвещение, 1986. – 230 с.
57. Хрипкова, А.Г. Возрастная физиология и школьная гигиена : учебное пособие / А.Г. Хрипкова, М.В. Антропова, Д.А. Фарбер. – Москва : Просвещение, 1990. – 319 с
58. Фурсова, С. Ю. Рекомендации родителям по адаптации ребенка к детскому саду [Текст] / С. Ю. Фурсова // Справочник старшего воспитателя дошкольного учреждения. – 2008. – № 8. – С. 28 – 31.
59. Fantuzzo, J., Perry, M. A., & Childs, S. Parent Satisfaction with Educational Experiences Scale: A multivariate examination of parent satisfaction with early childhood education programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 2006, 21(2), 142-152
60. Churchill, S. L. Goodness-of-fit in early childhood settings. *Early Childhood Education Journal*, 2003, 31, 113-118.
61. Шакина, Н.В. (2011) Обеспечение психологической безопасности образовательной среды первой младшей группы детского сада / Шакина Н.В., Степанова И.А.// Дошкольная педагогика. – № 2. – С. 47-54.

ПРИЛОГ

Прилог 1. Анектни упитник за родитеље

АНКЕТНИ УПИТНИК ЗА РОДИТЕЉЕ

Поштовани родитељи,

Истраживачки пројекат чија реализација је у току има за циљ да сазнамо Ваш став о адаптацији деце у вртићу. Свесни смо да учествовање у овом истраживању захтева време и напор, али без Ваше сарадње и помоћи оно се ни би могло реализовати. Молимо Вас да на постављена питања одговорите искрено како бисмо дошли до објективнијих података који су од значаја за истраживање. Анкетни упитник је анониман.

1. Да ли сте активно укључени у рад вртића током адаптације вашег детета?
 - активно смо укључени
 - понекад
 - када имамо времена
 - нема потребе за тим
2. Да ли размењујете информације са васпитачем преко паноа?
 - размењујемо информације преко паноа са васпитачем
 - понекад
 - нема потребе за тим
3. Да ли имате дневни контакт и заказане састанке са васпитачем?
 - да, приликом доласка и одласка детета из вртића
 - присутвујемо на заказане састанке са васпитачем
 - понекад када имамо времена присутвујемо заказаним састанцима са васпитачем
 - понекад имамо дневним контакт са васпитачем
 - немамо дневне контакте са васпитачем и не присутвујемо заказаним састанцима са васпитачем

4. Да ли сте активно укључени у живот и рад вртића?
 - да, активно смо укључени у све активности вртића
 - по потреби смо укључени, када имамо времена
 - делимично смо упознати са активностима у вртићу
5. Да ли имате обострану комуникацију са васпитачем?
 - заинтересовани смо за сваки облик сарадње и комуникације са васпитачем и осталим особљем у вртићу
 - да, имамо обострану сарадњу са васпитачем у вртићи
 - нема потребе за тим, нека васпитач ради свој посао и све ће бити у реду
 - ми смо заинтересовани за сарадњу, али васпитач нема времена за нас
6. Да ли са дететом разговарате о поласку у вртић?
 - да, разговором и кроз игру припремамо дете за вртић
 - не
 - повремено у току дана али не објашњавам детаљно
7. Да ли радите на развоју дечије комуникације, тако што проширујете круг његових познанстава? (играонице, радионице, дружење са вршњацима)
 - да, дете је у сталној комуникацији са вршњацима
 - не
 - понекад кад смо у могућности и имамо времена
8. Да ли су вам у адаптацији детета помогли групни рад са дететом и васпитачем?
 - да, дете лакше успоставља контакте
 - мање страха је код детета
 - дете је активније
 - нису помогли у оној мери у којој смо очекивали
9. Да ли код куће упостављате окружење које подстиче равоју детета?
 - да, са дететом разговарамо о различитостима, једнаким могућностима и друштвеном укључивању у новонасталу ситуацију у вртићу
 - да, кроз игру у кућној атмосфери обајшњавамо детету активности које ће имати у вртићу и комуникацију са својим вршњацима

- не, немамо времена за то, нешем детету то не треба
- понекад, кад смо у могућности и имамо времена

10. Да ли сте размењивали информације и искуства са васпитачем за бољу адаптацију вашег детета?

- да, давањем корисних информација и искуства нашег детета помоћиће васпитачу у његовој адаптацији
- покушали смо, али васпитач није заинтересован за то
- не, нема потребе за тим

11. Да ли сте активно учествовали у васпитној групи у заједничким активностима са васпитачем

- да, веома нам је зачио контакт са нашом и другом децом из групе и васпитачем
- да, активним учествовањем у групи стекли смо поверење у васпитача
- понекад, зависи када имамо времена за то
- не, нема потребе за тим

12. У новим ситуацијама ваше дете реагује:

- брзо се прилагођава
- плачљиво је
- потребно му је доста времена да се прилагоди
- потребна му је помоћ одраслог

Хвала Вам на сарадњи!

Прилог 2. Анкетни упитник за васпитаче

АНКЕТНИ УПИТНИК ЗА ВАСПИТАЧЕ

Поштоване колеге васпитачи,

Истраживачки пројекат чија реализација је у току има за циљ да сазнамо ваш рад са децом у вртићу и ефикасност њихове адаптације. Свесни смо да учествовање у овом истраживању захтева време и напор, али без ваше сарадње и помоћи оно се ни би могло реализовати. Молимо вас да на постављена питања одговорите искрено како бисмо дошли до објективнијих података који су од значаја за истраживање. Анкетни упитник је анониман.

Установа: _____

1. Да ли сте упућени у садржај и одреднице програма адаптације деце?
 - да, упућен сам у садржај и одреднице програма адаптације деце
 - делимично сам упућен
 - не
2. Да ли сте искористили све расположиве начине комуникације са породицом (панои, благовремено организовани састанци са родитељима новоуписане деце, осмишљен кутак за родитеље, индивидуални раговори и др.?)
 - да, у свакодневном сам контакту са родитељима у пружању потребних информација и активности за бољу адаптацију детета
 - делимично, пошто родитељи немају баш много времена за своје дете
 - делимично, пошто родитељи мисле да је то све беспотребно
3. Да ли се припремљено дете за вртић, лакше адаптира на нове услове у вртићу?
 - да, припремљено дете за вртић лакше се укључује у своју васпитну групу
 - да, остварује се ближи однос са детом
 - не, адаптираће се и без припреме за вртић
 - не, дете је размажено, биће занемарено и изоловано од друге деце
4. Да ли имате дневни контакт и заказане састанке са родитељима детета?
 - да, дневне контакте имам приликом доласка детета и одласка из вртића
 - да, присуствујем на све заказане сатанке са родитељима

- понекад када имам слободног времена присуствујемо заказаним састанцима са родитељима
 - понекад, имам дневним контакт са родитељима и присутвујем заказаним састанцима кад родитељи имају времена
 - немам дневне контакте са родитељима и не присуствујемо заказаним састанцима са родитељима јер нема потреба за тим
5. Да ли имате обострану комуникацију са родитељима детета?
- да, обострана је сарадња са родитељима
 - заинтересовани смо за сваки облик сарадње и комуникације са родитељима
 - ми смо заинтересовани за сарадњу, али родитељи немају времена за то
 - лоша је комуникација са родитељима, јер родитељи стално држе неке придице
6. Да ли сте размењивали информације и искуства са породицом за бољу адаптацију њиховог детета?
- да, давањем корисних информација и искуства помогла ми је за боље разумевање детета
 - покушао сам, али родитељи нису заинтересован за то
 - не, нема потребе за тим
7. Да ли сте учествовали у четворнедељном програму за васпитаче?
- да, веома ми значи јер пружа могућност преко видео-фидбека за боље опажање деце и сагледавању сопствених поступака и уношење и праћење измене понашању према деци
 - не, јер ми залази у приватност
8. Да ли су вам у адаптацији деце помогли групни рад са дететом и родитељима?
- да, дете лакше успоставља контакте
 - да, емоционално стање деце у новим условима је постала стабилнија
 - да, мање деце доживљавају страх
 - да, родитељи су стекли моје поверење
 - нису помогли у оној мери у којој сам очекивао

9. Да ли сте посвећени сваком детету у васпитној групи
- да, сваком детету сам посвећен у реализацији свих активности у групи
 - делимично, много је деце у групи и немам времена сваком детету да се посветим
10. Да ли подстичете активности за промоцију различитости у вртићу?
- да, организују се тематске недеље које су посвећене некој култури,
 - понекад, када имам времена
 - немам времена од осталих обавеза у вртићу
11. Да ли пратите степен развоја адаптације код деце?
- да, пратим степен развоја адаптације деце
 - да, веома нам је битно у сарадњи са родитељима да се дете што боље адаптира
 - не, нема потребе за тим
 - понекад, када имам времена за то
-

Хвала на сарадњи